

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Bibliotheek Universiteit van Amsterdam

Digitized by Google

TRAP DER JEUGD

O F T E

*Dezse manier / om het zo Jonge of Oude
Personen op goede Fondamenten te leeren
Lezen ende Schryben.*

*Vercierd met Gebeden , Dankseggingen , en
CHRISTELYKE SPREUKEN.*

*Saar beneffent sey Rout onderrigt om de Pennen
wel te Snyder / te houden sey te Boeren.*

*Hier agter is by gevoegt , de maniere om alderhande
Coleuren van Inkten te maken , &c.*

D O O R

CAREL DE GELLIERS,
School-meester der Stad Neeuwaarden.

*Vermeerdert met de Namen der Steden en Dorpen
van Vriesland , als mede die van de Stad
Groningen ende Ommelanden.*

*Mede zyn hier by gehoegt de Namen der Boeken
des Ouden ende Nieuwen Testaments / en
de eenige Geslagt-registers uit deselve.*

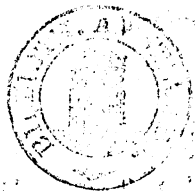
Op nieuw na gesien en van vele Mistellinge verbeterd.

T E A M S T E R D A M ,

*By de Erben Vander PUTTE , Boek- en Papier-
Verkoopster op 't Water / in de Coorisman.*

OK. 80-973

A A N D E N L E S E R.

Bemide Lefer / daar is niets profiter
Igher / dan dat een Kind in zyn Jonge
bloeyende Jeugd / hem oeffene in het
A, B, C. en in deffelfs fondamenten
om dieſe te netter in 't Lefen te wor-
den : Zo is 'er ook niets gemakkelijker booz
een Schoolmeester / (om eere te behalen) als de
Jeugd te leeren Lefen met een goed fundament /
het welk hem naderhand by blyben mag / ende niet
mogen genaamd worden Afimi ad Tibiam, dat is :
grote Ba-dokken / ende vergeleken mogen worden
by Papieren Hupfen / die met een lieghe Wind kon-
nen om waaijen ; want een Hupf / dat geen goed
fondament heeft / kan ligtelijc in den grond vallen.
Zo is 't mede met de Kinderen / als zo de fonda-
menten niet wel en konnen / is 't onmogelijc / dat zo
eenig begrip konnen hebben om wel te lefen ; de
verbanding leerd my dagelijcs / dat 'er Scholie-
ren tot minent Befteed worden / die (zo zo meenen)
wel Lefen konnen ; maar veter van duften als bin-
nen 't Boek / want zo konnen wel Jan booz Pie-
ter noemen : nochtans haar onderfoekende / wee-
ten zo niet wat een Syllabe is / ik laat staan hoese
zoude lefen met Syllaben / 't welk zo kinnen moeten /
ende zeer nut is om dieſe te netter of zekerder / zonder
eenige Woorden ober te ſlaan / te lefen : want daar
booz kan een geheelen zin bedorben worden. Der-
halven bemide Lefer / hebbe ik de Penne by der
hand genomen / ende alle neerftigheid aan gewent

om dit myn Boekje : 't welk ik noeme *Tray der Jeugd*, &c. in *Druk* te laten uyt gaan : waar in ik betoog / hoe en op wat manier een *Jong* / ofte *Oud Persoon* / die *Lesen* nog *Schryben* kan / moet onderwesen worden / en van *Tray* tot *Tray* moet leeren op gaan : hier mede meene ik haar niet te leeren eenige andere *Crappen* / booz en al eer zo den eersten *Tray* die ik noeme *A, B, C.* volmaaktelyk (niet van buyten maar van binnen 't Boek) kunnen op zeggen / onderschepden ofte onderkennende d' eene *Letter* van d' ander : ende daar na t' onderregten in den tweeden *Tray* der *Zyllaben* ; dat is / tot betattinge van een / twee / of meer *Letteren* / door een enkele *Zelf-klinker* ofte *Vocale* / welk zyn *Uf* in 't *Betal* / namelyk *a e i o u*, ofte door een dubbelde *Klinker* of *Consonant* / als volgt ; *b c d f g h j k l m n p q r i s t v w x y z.* Also ik hier na breeder aanwysen zal.

Wangaande den *Tray* der *Woorden* / *Diphthongen* / *Criphthongen* ende andere resteerende / agt ik onnodig alhier uyt te drukken / gemerkt een pder deselve in dit Boekjen / zonder *Wijl* / of *Maars* in den *Dag* zien en *lesen* kan / niet twoffelende / ofte dit myn Boekjen zal alle liefhebbers der *Spel* en *Schryf-konst* aangenaam wesen : *Mensche* booz myn moente en *arbejd* geen groter bergeldinge / dan dat 't zeibe in alle *Scholen* / tot groot profyt der *Jeugd* / mogte in-geboerd worden. Ende zo ik merken kan / dat het *H. C.* aangenaam is / zal ik *H. C.* op een ander tyd beter voldoeninge doen : Non fuit in solo *Roma Paracta Die*, dat is : *Romen* en is niet *Gelouwt* op eenen *Dag*.

Vaard wel.

EER-

E E R S T E T R A P.

Van de regte Eijenschappen der Letteren / of A / B / C.

Angaande de eerste Cray / die ik noem
A, B, C. zo zult gy weten / en hier
upt leeren / dat de Letteren van onse
A, B, C. bestaan in Zes-en-twintig
Letteren / als a b c d e f g h i j k l
m n o p q r i t u v w x y z. Dooz welke A,
B, C. alles word geschreven en upt-gedrukt / wat
eenig Mensch in zyn gedagten kan begrypen / want
indien men de Letteren van het A, B, C. niet en kan /
is 't onmogelyk eenig Woord te kunnen lesen ofte
berstaan : daarom moet die geene die lesen wil lee-
ren / hem booz eerst wel neerstig oefnenen / om alle
de Letteren van 't A, B, C. zo wel Grote als
Kleine / te leeren kennen en onderscheyden.

Zal hier mede van een beginsel gaan maken van
het A, B, C. die men de Discipelen op de nabolgende
berscheyden manieren zal doen op zeggen : haer de
Letteren leerende / eerst regt upt / volgens de oude
maniere / ende als van van agter : daar na de Regels
gedeeft in vier Letteren / drie en twee op de vorige
maniere ; van boven tot onder / ende wederom van
onder tot boven / op dat zy des te beter de Letteren
onderscheyden kunnen / ende zulks doende / heel ze-
ker in de Letteren / waar inne het Spellē of Boek-
staben gelegen is / mogen wesen : want het kan ge-
schieden / dat men met een Letter upt een Woord te
laten / 't zelve kwalik / ja geensints Boek-staben /
of ter degen Spellē kan.

Nederduytsche A, B, C.

A a b c d e f g h i
j k l m n o p q r s t
u v w x y z.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n
o p q r s t u v w x y z.

Romeynsche A/ B/ C.

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q
r s t u v w x y z.

Italiaansche A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r s
t u v w x y z.

Geschreven A/ B/ C.

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r s
t u v w x y z. Voca-

Vocalen of Zelfs-klinkers:

Het **A/ B/ C.** werd af-gedeeld in Letteren / die men **Vocalen** heet / dat zijn **Dops-makers** / ofte **Zelf-klinkers** en zijn dese **Dyf.** (a e i o u.)

Men zoude de (y) of ypsilon, indien men hem hoort uyt spreekt en op zijn zelfs noemt (y) baar een **Vocaal** konne gebruiken / dog vind eenige tegenwerping / daarom late uder zijn blyhheid.

Wanneer nu dese dyf **Vocalen** getekent wordē met een **Tittelken** of **dwaars-streepje** / zo betekent het zo veel als een **m** / ofte **n** / dog moet niet gedaen worden / als by de hoogste noodsaaklykheid als hier nader te zien is.

Abzela- tuuren	{	ā ē ī ō ū	}	maakt	{	am em im om um	}	of	{	an en in on un	}
---------------------------	---	-----------------------	---	--------------	---	----------------------------	---	-----------	---	----------------------------	---

De **Vocalen** met twee stippen getekend / betekend / dat met die **Vocaal** waar op de stippen staan / weder een **nieuwe Zyllabe** moet begonne worden : 't welk men ziet in **Woorden** daar twee / drie of meer **Vocalen** agter makhander volgen ; en die egter niet in die **Zyllabe** uyt gesproken mogen worden.

Ms.	{	Beziën. Beërgert. Beëerd. (Oost-Indiën.)	}	Leest	{	Be-ziën. Be-ergert. Be-ëerd. (Oost-Indi-en.)	}
------------	---	---	---	--------------	---	---	---

Consonanten , of Mede-luyders.

De volgende **Letteren** worden geheeten **Consonanten** / of **Mede-luyders** : om dat zy van hen zelven geen geluid kunnen maken : maar hebben hun geluid van de **Vocalen** : Dese zijn /

b c d f g h j k l m n p q r s t v w z.

De [i] of lange (i) / welke ik [je] noem / en de de [b] [ve] welke van ouds genaamt wierd uve, ende de [w] dubbeld' uu of dubbeld' uve,] dog t' onrecht / want in onse geheele Nederlandsche Tale gebuynken wy geen Dubbeld' v / maar wel in de oude Latynsche Schriften / als tvvs, uvvm; &c. Daarom noeme ik die liever [we] gelijk de Hoogduitschen / en stelle hem mede onder de Consonanten / also 't ook Consonanten zyn / want zy geen geluid van haar zelfs en hebben / als hier te zien is.

Oewel in de Nederduitsche en Beschriebene Druk-letteren niet meer als een (i) in de Kapitalen gebonden werd zynde dese (I) in de Nederduitsche / en dese (J) in de Beschriebene Kapitalen; daarom moet men ebenwel agt geben om deseibe als een (lange i) of (je) te Boekstaben / als hy voor een Vocaal staat / en als een (i) wanneer hy voor een Consonant gebonden of gesteld word / als dight:

Jagt / jent / jigt / joh / julps. Jnkt.

Dagt / begt / bigt / bol / bulps.

Wat / wet / wit / wol / wulps.

Liquiten, of Half-luyders.

Ant de voorn. Consonanten worden uyt-genomen by Letteren / die men Liquiten / of half-luydende Letters noemt / ende dat / om dat zy wat zoeter als de andere Consonanten ofte Medeluyders uyt-gesproken worden / ende zyn dese.

I u n r s.

De Diphthongen die van twee / en de Triphthongen die van drie Vocalen of Zelfs-klinkers / gemaakt worden zyn dese ; aa / ee / ii / oo / uu / ai / ie / oi / eu / au / oe / ou / ep / op / up / aai / aap / eeu / oei / oeg / ieu / en zullen nader in de Derde en Vierden Trap / met berisgenden Exempelen worden aan gewezen.

T W E E.

TWEEDE TRAP.

Van de Zyllaben.

WAt aangaat de tweede Trap / zo maet gy ook
 Ikeren / (konnende alle de Letteren van het
 A, B, C. heel wel) hoe en op wat manier men
 een / twee / drie of meer Letteren by een voegende /
 een Zyllabe kan maken / om daar na een ge-
 heel Woord te konnen upt spreken. Hierom tot
 oeffeninge heb ik een deel der boornaamste Zyllaben
 alhier gesteld ; want met dese / meest alle de Woord-
 den moeten gespeeld worden.

Aa ea ia oa ua
 Ae ee ie oe ue
 Ad ed id od ud
 Af ef if of uf
 Ag eg ig og ug
 Ach ech ich och uch
 Ah eh ih oh uh
 Al el il ol ul
 Am em im om um
 An en in on un
 And end ind ond und
 Au eu ip op up
 Ae er ie oe ue
 As es is os us
 At et it ot ut
 Ar er ir or ur
 Ba be bi bo bu
 Bla ble bli blo blu
 Bra bre bri bro bru
 Ca ce ci co cu
 Cla cle cli clo clu

Cra cre cri cro cru
 Da de di do du
 Dra dre dri dro dru
 Dwa dwe dwai dwo dwou
 Fa fe fi fo fu
 Fla fle fli flo flu
 Fra fre fri fro fru
 Ga ge gi go gu
 Gla gle gli glo glu
 Gra gre gri gro gru
 Ha he hi ho hu
 Ja je ji jo ju
 Ka ke ki ko ku
 La le li lo lu
 Ma me mi mo mu
 Na ne ni no nu
 Pa pe pi po pu
 Pla ple pli plo plu
 Pra pre pri pro pru
 Qua que qui quo quu
 Ra re ri ro ru

Sa se si so su
 Scha sche schi scho schu
 Schra schze schzi schzo
 schzu
 Sla sle sli slo slu
 Sma sme smi smo smu
 Spa spe spi spo spu
 Ta te ti to tu

Va ve vi vo vu
 Vla vle vli vlo vlu
 Vra vze vzi vzo vzu
 Wa we wi wo wu
 Wa wre wri wzo wzu
 Za ze zi zo zu
 Zwa zwa zwi zwo zwu.

Om nu aan te wgsen wat een Zyllabe is / ende
 hoe alle woorden met de voorgaande Zyllaben moe-
 ten beginnen ofte eindigen : zo heb ik hier het Ge-
 bed onses Heeren met Zyllaben af-gedeelt / ou dat ge-
 dies te beter de Zyllaben zoude leeren kennen / en
 naderhand met volle Woorden lesen / en die met de-
 selbe wel te zamen brengen.

Het Va-der On-se.

On-se / Va-ber / die / in / de / He-me-len / [zpt /]
 A-wen / Naam / wer-de / Ge-heg-licht. A-w
 Ko-nink-ry-ke / ho-me. A-wen / Mil-le / ge-schie-
 de / Je-iph / in / den / He-mel / [al-so /] ook / ou /
 der / War-den. On-s / Va-ge-iph-s / Brood / geest /
 on-s / he-den. En-de / ber-geest / on-s / on-se /
 Schul-den / ge-iph / ook / wy / ber-ge-ben / un-se /
 Schul-de-na-ren. En-de / en / legd / on-s / niet / in /
 ber-soe-hin-ge / maar / ber-lost / on-s / van / den /
 Wo-sen. Want / A-w / is / het / Ko-nink-ry-ke /
 en-de / de / Kragt / en-de / de / Heer-iph-hend / in /
 der / Eeu-wig-hend / A-men.

DER.

DERDE TRAP.

Van 't verschil der Woorden / die met een enkelde
ofte met een dubbelde Vocaal geschreven worden.

MEt mynen derden Trap zal ik u aantuysen het
verschil in de klank en de sonatie van een Vo-
caal / ofte twee / in een kleyn Getal van Woorden hier
by een gehoegt / om des te beter 't verhoig te kon-
nen begryppen / ende te netter de naboigende Woord-
den ofte Namen ; verhoigens haar Syllaven te mo-
gen lesen / in maniere als volgt.

aa Enkel.	aa Dubbel.	i Enkel.	ii Dubbel.
aa	Maal	Wijl	Wijl
Baal	Baal	Wijt	Wijt
Daal	Daal	Wijk	Wijk
Maal	Maal	Wijl	Wijl
Caal	Caal	Lijt	Lijt
Daal	Daal	Mijn	Mijn
Waal	Waal	Wijn	Wijn
Zaal	Zaal	Zijn	Zijn
ee Enkel.	ee Dubbel.	o Enkel.	oo Dubbel.
Beek	Beek	Bot	Boot
Bet	Beet	Kot	Koot
Het	Heet	Lot	Loot
Leet	Leet	Mot	Moot
Meet	Meet	Pot	Poot
Neet	Neet	Rot	Root
Deen	Deen	u Enkel.	uu Dubbel.
En	Een	Buur	Buur
Heen	Heen	Uur	Uur
Deel	Deel		

Dus ziet gy wat groot onderscheid dat 'er is / zo
in de Spelling als in de zin tussen een Woord dat met
een enkelde of dubbelde Vocaal geschreven word /
daar men wel op diend te letten. Volgt

Volgt nu 't verschil dat 'er is / zo in de zin a
 Spelling. / tusschen de Woorden die met een en-
 kelde Vocaal of een Drihtonge werd geschreeven,
 als volgt in de volgende Woorden:

a	ai	o	oi
Bat	Bait	Bios	Blois
Nat	Nait	Kos	Kois
e	eu	Kos	Kois
Bel	Beul	Strot	Stroit
Den	Deun	Wos	Wois
Hel-	Heul	u	un
i	ie	Bug	Bug
Wil	Wiel	Hug	Hug
Bih	Bieh	Hut	Hut
Dig	Dieg	Hus	Hus
Fris	Fries	Lut	Lut
Dih	Dieh	Lug	Lug
Bih	Bieh	Mug	Mug
Ein	Eien	Put	Put
Wis	Wieg	Rut	Rut
Wil	Wiel	Sug	Sug
Zil	Ziel	Stut	Stut
Zit	Ziet	Ut	Uit

Nu zult g^o verder zien 't verschil tussen de Woorden
 die men schryft met een enkelde of dubbeldde Consonant.

d. Enkel.	dd. Dubbel.	l. Enkel.	ll. Dubbel.
Abder	Abder	Balen	Ballen
Boden	Bodden	Heien	Hellen
Daden	Dadden	Kweien	Kwelen
Bedden	Bedden	Kolen	Kollen
g. Enkel.	gg. Dubbel.	Molen	Mollen
Dagen	Daggen	Malen	Mallen
Dogen	Doggen	Sylen	Spellen
Wegen	Weggen	Stelen	Stellen
Zegen	Zeggen	Schelen	Schellen

l. En-

Enkel.	ll. Dubbel.	m. Enkel.	mm. Dubbel.
Scholen	Schollen	Stramen	Strammen
Celen	Cellen	n. Enkel.	nn. Dubbel.
Deien	Deilen	Banen	Bannen
Zwelen	Zwellen	Manen	Mannen
m. Enkel.	mm. Dubbel.	Manen	Mannen
Bremet	Bremmen	Bonen	Bonnen
Komen	Kommen	Conen	Connen
Krauen	Krammen	Zanen	Zonnen.

VIERDE TRAP.

Van de Diphthongen en Triphthongen
met haar engenschap.

Diphthongen is een zamen boeging van twee Voca-
len / dewelke hogtang maar een Syllabe maakt :
in gelijker boegen zyn de Triphthongen van drie Vo-
calen te zamen geboegt ; die men alle wel behoorden
te leeren kennen / om elke Vocaal te kunnen onder-
schepden en wel te leeren uyt spreken ; also 't een
grote verandering in de zin maakt. Ende zyn desen :

aa	Haard	Beurs	le	Wier
Ward	Kwaad	Deugt	Bies	oe
Baard	au	Fieur	Blies	Boel
Baars	Blau	Geur	Dief	Boet
Baat	Dau	Heur	Dien	Broek
Baad	Flau	Heusch	Griet	Broer
Braad	Gau	Heugd	Hier	Boer
Braat	Hau	Heur	Killer	Doet
Baat	Klau	Heus	Kies	Floers
Baat	Lau	Deul	Lier	Gloet
Baast	Nau	Keuk	Mier	Groen
Baas	Dau	Keus	Pier	Goed
Baas	Snau	Scheur	Kier	Hoed
Baal	cu	Steur	Stier	Hoen

Kloek	Tout	Ont	Hent	Dunt
Kloet	Mout	Hogt	Ment	Gunt
ou	Kout	Hogt	Bzyn	Bzunt
Vout	Schout	en	Dleyn	Krugn
Vout	Tout	Bent	ug	Bzyns
Gout	Bzout	Fest	Bzynb	Krugz
Hout	og			

Hier volgen nu eenige Triph tongen of
zamenboeginge van drie Vocalen.

aa	of	aa	oey	of	oet
Baa		Baajen	Boey		Boetjen
Braa		Braajen	Bloey		Bloetjen
Kraa		Kraajen	Bzoey		Bzoetjen
Caay		Caayjen	Mzoey		Mzoetjen
Maay		Maayjen	Koey		Koetjen
eeu			ieu		
Geuw		Geuwen	Hieuw		Hieuwen
Teeuw		Teeuwen	Mieuw		Mieuwen
Meeuw		Meeuwen	Nieuw		Nieuwen
Sneeuw		Sneeuwen	Sprieuw		Sprieuwen
Spreeuw		Spreeuwen			

Daar zou nog veel te zeggen vallen van de (i)
(y) en (ij) of (ij/) also deselve op zyn plaats ge-
bzuikt van groote nuttigheid zyn / om altoos de
klank van de Letter in de Spelling te observeren /
want waarigh / de (i) een (i) is / en blyft / en
niet te pas komt in eyndende Woorden of Sylaben /
daarom liever de (y) gebzuiken wil / en de (i met
de lange j) of (je) wanneer in de voortspellende Syl-
labe een Vocaal daar op volgt. Ende de dubbelde
(ij) stel ik in 't midden van een Woord of dat wat
scherper in de Spelling door komt.

V Y F D E T R A P.

Leerende 't Verschil / zo in de zinn als uitspraak /
tusschen **v** en **p** / **v** en **t** / ende **f** en **v** / insgelijks **d**' en-
genschap van de **c** / **ch** / **ph** / **th** / **tie** / ende **æ** en **œ**.

In 't Lesen ende Schryben moet men ook wel let-
ten op de Woorden die met een (**v**) ofte met een
(**p**) geschreven worden / want tusschen een (**Vak**)
ende een (**Pak**) is in de zinn ende ook in 't Schryben
groot onderscheid / als uyt de Woorden hier on-
der gesteld / te zien is.

V	P	D	T
Vak	Pak	Dal	Tal
Vat	Pat	Drek	Trek
Beer	Peer	Doozn	Toozn
Best	Pest	Dugn	Tugn
Breek	Preek	F	D
Bol	Pol	Fel	Del
Bier	Pier	Fol	Dal
Boort	Poort		

't Verschil van de uitspraak tusschen de (**f**) ende (**v**)
is zeer groot / gelijk de onderstaande Woorden aan-
wysen / ende word in Drieland door kwade gewoon-
te zeer misbruykt in de Spelling : want zeggende
(Fader / Frouw) in plaats van (Vader / Vrouw.)
Daarom heb ik nodig gebonden hier onder eenige
Woorden door te stellen / die met een (**v**) ende niet
met een (**f**) moeten geschreven worden / ende eben
ook daar na gespeld.

Leest en spreekt van dese Woord- den zoetjes uyt na de (v) als :	V	Maar leest- ze niet scharp als een (F) gelijk	F
	Vader		Fader
	Van		Fan
	Vragen		Fragen
	Veel		Feel
	Vis		Fis
	Voegen		Foegen
	Vol		Fol

En moet wecten / dat 'er zomtijden wel eenige
 Woorden met andere Letteren worden geschreven /
 als dat deseibige worden uyt gepronken / als ; de
 c / ch / ph / th / tie / en æ ende œ.

**In de Zyllaben daar de (c) booz een
 (e) ofte (i) komt te staan / speld of spreekt
 men de C / geijk een S / Als :**

Cicero	}	Ceeft albus	}	Sifera
Ceremonie				Seremonie
Celinder				Selinder

**De (c) booz a / o / u / l / en r / spreekt
 men uyt als een (h :) Ook kan men zodanige
 Woorden wel met een (h) schryben ; nits
 het Nederduitsche Woorden zyn.**

Cato	Hato	Cupper	Kupper
Cabas	Habas	Cudelsteert	Kudelsteert
Catoen	Hatoen	Cupido	Kupido
Cozteraar	Hozteraar	Claas	Klaas
Conink	Honink	Claartje	Klaartje
Cozf	Hozf	Crab	Krab
Coert	Hoert	Creeft	Kreeft
Coster	Hoster	Crugh	Krugh

**(Ch) of Byzekse (Chi) moet men uyt
 spreken als een (g) en niet als een (k ;) geijk
 op beele grobelijk wort gebwaalt / als blykt :**

Christus	}	Want zou anders zyn.	}	Kristus
Christoffel				Kristoffel
Michiel				Mihiel
Melchizedek				Melkizedek

(Ph)

(Ph) of Grieksche (Phi) moet men Leesē
 en nyc spreken als een (f.)

Phantasia	} Leest	Fantasia	Philemon	} Leest	Filemon
Pharao		Farao	Philips		Philips
Pharisceen		Fariseen	Philosooph		Filosooft
Phoenix		Fenic	Prophheet		Profeet.

(Th) of Grieksche (Theta) Leest
 men als een (t.)

Theodorus	} Leest zegt	Teoborus
Theologie		Teologie
Theologant		Teologant
Theophilactus		Teophilactus
Theophrastus		Teophrastus
Thien		Tien
Thiophon		Tiophon
Thimotheus	Timoteus.	

(tie) komt van 't Latyn / Leest als (cie.)

Correctie	} Leest	Correctie	Perfectie	} Leest	Perfectie
Excusatie		Excusatie	Predicatie		Predicatie
Gratie		Gracie	Reverentie		Reverentie
Penitentie		Penitentie	Subjectie		Subjectie.

(Æ of æ en E of œ) Leest men
 als een (e.)

Ægypten	} Leest	Egypten
Præsenteerd		Presenteerd
Æconomie		Economie
Pœna		Pena.

Z E S D E T R A P.

Inhoudende verscheiden Woorden van Een /
Twee / Drie en Vier Zyllaben : volgens het
A / B / C. heel nodig om allerhande
Woorden te Spellen.

Woorden van Een Zyllabe.

A	B	D	G	I	L
Acht	Buyl	Dat	Gagt	Lust	Leu
Ach	Buy	E	Gak	Ma	Maan
Agt	C	Eed	Geel	Maar	Maagt
Ap	Cits	El	Geest	Maer	Maag
Agte	Coys	Elst	Git	Maer	Maek
Arm	Col	Eens	Gom	Maer	Maek
Afch	Coen	Eers	Gozt	Maer	Maek
B	Cham	En	Groot	Maer	Maek
Balk	Chooz	F	God	Maer	Maek
Bat	Clau	Fat	Gom	Maer	Maek
Bast	D	Fcer	Gond	Maer	Maek
Blad	Dag	Fel	H	Maer	Maek
Blau	Dank	Fet	Hah	Maer	Maek
Bland	Dang	Fils	Hals	Maer	Maek
Bed	Darm	Foym	Han	Maer	Maek
Bef	Dank	Fruug	Harp	Maer	Maek
Berg	Dog	Fu	Heli	Maer	Maek
Bizig	Del	G	Heer	Maer	Maek
Brief	Dienft	Gaau	Hort	Maer	Maek
Buil	Diest	Ga	Hent	Maer	Maek
Bol	Drie	Gan	Hef	Maer	Maek
Bosch	Doof	Gank	Hof	Maer	Maek
Bloot	Doed	Wat	Hop	Maer	Maek
Big	Dozp	Gaan	Hout	Maer	Maek
Boom	Droef	Gaat	Hond	Maer	Maek
Borst	Droom		Hugs	Maer	Maek

E
 Est
 Op
 Es
 Out
P
 Past
 Paer
 Pand
 Paug
 Pys
 Pool
 Pomp
 Pond
 Post
 Put
Q
 Quak
 Queen
 Quint
 Quood

R
 Ray
 Raub
 Ron
 Rok
 Rink
 Rust
S
 Schaal
 Stad
 Stam
 Seep
 Sches
 Spel
 Steel
 Ster
 Steert
 Steur
 Schil
 Struph

Schiet
 Schiep
 Suss
 Spil
 Spit
 Schoon
 Schoen
 Son
 Sout
 Stok
 Stol
 Staal
 Stuyt
 Strik
 Stom
 Stem
T
 Tak
 Tand
 Tap
 Traag

Wolf
 Wort
 Woud
V
 Vist
 Vjs
Z
 Zakh
 Zaad
 Zaal
 Zalm
 Zang
 Zand
 Zeep
 Zeet
 Zee
 Ziet
 Zp
 Zpd
 Zoom
 Zoon.

**Woorden van Twee Zyllaben / Vers
 volgens het A / B / C.**

A
 Abel
 Akker
 Andoent
 Ansigt
 Af-god
 Ambagt
 Ambeeld
 Amyman
 Anker
 Ardegh

B
 Baden
 Basten
 Balfsem
 Barbier
 Baeren
 Ballen
 Bekken
 Bedde
 Bergen
 Bellen

Berken
 Beesten
 Besem
 Beurfe
 Beben
 Beyden
 Bibben
 Biegten
 Bieden
 Binnen
 Bidden

Bisksem
 Bode
 Boge
 Bomen
 Boter
 Bloemen
 Broeder
 Brouwer
 Buglen
 Bluffchen
 Buploft.

C
Cajus
Capeen
Caneel
Cepier
Ceder
Citsen
Coenraad
Conbent
Comect
Custus
Chaldeen
Chephas
D
Danffer
Drajer
Drajer
Dwalen
Dekker
Deiben
Denken
Derben
Drogen
Dienaar
Diepte
Dierbaar
Dingen
Distel
Dyben
Dyinken
Dogter
Dolen
Donker
Donder
Dopen

Doopsel
Doornik
Doefgehd
Dromen
Dronkaard
Dronuel
Duybe
Duybel
Dunken
Dukker
Duybe
E
Edei
Ehei
Emmer
Eere
Ellen
Erben
Eeten
Eben
Eutwan
Ephie
Eel
F
Fatjoen
Fielten
Fluwon
Fluweel
Furnus
Feesten
G
Galge
Gaper
Glasen
Garen

Grafen
Graber
Gebet
Gezand
Geensing
Geheel
Gelaat
Geluk
Genapt
Gesond
Gente
Gierig
Gieten
Goedheyd
Gordei
Gruven
H
Hakken
Haastig
Haare
Halen
Hamer
Hangen
Hamel
Hase
Haspel
Helpen
Hemden
Hemel
Hammen
Hende
Hinde
Hoeden
Houden

Honderd
Honger
Hooghend
Hoogligh
Horen
Hoyman
I
Jaarlijks
Jagen
Jager
Janken
Jokken
Jode
Jonker
Juffrouw
K
Kachel
Kakken
Kalkouk
Karren
Karel
Kapel
Katrui
Keerffe
Kelder
Keele
Keuken
Ketel
Kepser
Keshjer
Kiesen
Kisten
Kitten

Kaeyen

Koeijen
Koeise
Kohje
Koper
Kuffen
Klieren
Knappen
Knauwen
Knippen
Kranlien
Kwade
Kweiling
L
Lagchen
Landen
Laken
Lebend
Lekker
Leener
Lelph
Leenen
Lente
Lepel
Leerffen
Leben
Leber
Lighaam
Ligten
Liegen
Lymen
Lynwaat
Looghend
Lofph
Loumaand
Loben

Luttel
Luyverd
Lupaard
M
Maandag
Maajer
Mager
Mannen
Mantel
Meester
Menig
Merken
Meiter
Mynen
Milde
Minne
Misdoen
Miffen
Misflag
Miffchien
Malen
Mannink
Mastert
Munte
Munter
N
Nagel
Naken
Nabel
Neerftig
Negen
Nergens
Nemen
Neuse
Nettig

Nigte
Niefen
Nepdig
Negen
Noemen
Noden
Nonne
Noten
Noorden
O
Once
Onkuyfch
Ontang
Ontden
Ooge
Oore
Oudhend
Open
Obeng
P
Pagter
Paden
Paaffchen
Papier
Panne
Plagen
Planten
Platteel
Platen
Pena
Penre
Penffen
Penntak
Peper
Plaar

Pepnfen
Pyne
Pypen
Piegen
Poozte
Pooztier
Pronken
Pzoeben
Plukken
Pzupien
Pzupften
Q
Quakken
Quakel
Quartel
Quartdeel
Quartier
Quartin
Quadzaat
R
Baden
Bamen
Bapen
Begter
Beden
Begel
Beufel
Boger
Bibbe
Bphdom
Bpder
Bpffel
Boeper
Boeren

Gogge
Kose
Krooster
Kotten
Kunge
Kuggen

S
Saffraan
Salaad
Salez
Schamen
Schaben
Schagter
Schayen
Schjage
Schamper
Schelle
Schenker
Schereen
Scheyen
Schepfel
Schersas
Slechte
Sleutel
Sleeper
Sneelman
Sneide
Sierckheid
Stemme
Sterre
Sterben
Sterke
Steden
Silber
Simon

S
Simpel
Schipper
Snipper
Schjyphen
Snyder
Spiegel
Spille
Solber
Somme
Schokker
Schaker
Schouwwe
Sondag
Soutbat
Schjoeben
Schulden
Sugter
Suster
Sutphen
C
Cauberd
Caante
Casel
Calent
Caarchen
Calen
Canden
Crappen
Cwasiben
Cermyn
Cergen
Cerne
Cerkker
Cichei
Cangen

C
Cwintig
Connen
Coxren
Cozzen
Crooster
Cuggen
Cupfcher
Cuylen
D
Dallen
Dangen
Daster
Dasten
Degter
Dinkel
Denster
Derwer
Desten
Dierkant
Dyftien
Dyftig
Dyffchen
Dyffcher
Dliengen
Doegen
Dolgen
Doidoen
Doozdeel
Duyften
D
Daarom
Daaijer
Daken
Daker
Damburg

W
Water
Weeren
Wende
Wetten
Werbel
Wiege
Woensdag
Woeker
Wolke
Wonder
H
Hland
Hsiand
Hjer
Hber
Hber
Hing
Hken
Hker
Z
Zayland
Zayen
Zaken
Zaken
Zanger
Zeden
Zeeland
Zemel
Zende
Zeden
Zerlizer
Zonder
Zonde
Zuple
Zorgen.

Volgt

Volgt een ander **A/ B/ C.** van Woorden met Drie Zyllaven.

A
 Abberdaan
 Abdiſſe
 Akherman
 Admiraal
 Antileben
 Aaimiſſe
 Annemen
 Anroepen
 Af-bragen
 Af-houtwen
 Aſlaten
 Af-nemen
 Aſgeeren
 Allenpheng
 Ambeijen
 Anderſing
 Antwoorde
 Arheijden
 Armelph
 Armade
 Aberegt

B
 Brabwelen
 Bahieren
 Baniere
 Brambeſſe
 Brandſer
 Beklagen
 Bekladden
 Bedenken
 Bedziengen

Bedwingen
 Begraben
 Begeerte
 Begeerlyk
 Begeben
 Begieten
 Behoeben
 Behouden
 Beleggen
 Beloben
 Bengden
 Bepennſen
 Berispen
 Beroemen
 Beſpieden
 Betamen
 Bitterlyk
 Blydelyn
 Boom-oly
 Botermeſk
 Brouwerij
 Bzupbegom
 Bullebak
 Bijenhoſf

C
 Camerik
 Capiteyn
 Carmeliet
 Caſtejan
 Cappelaan
 Claudius
 Coerberden

D
 Dagelph
 Deerenis
 Donderen
 Deurwaardet
 Dooſteken

E
 Edelman
 Erbaarheyt
 Eenigheyt
 Eijeren
 Erwete
 Ergeren
 Eynsbogel

F
 Fonteyne
 Frontieren
 Firmament

G
 Gabinne
 Geſtadig
 Gebergte
 Gedenken
 Geheugen
 Gelyden
 Gemeynlyk
 Gemeynſchap
 Geneſen
 Geneuglyk
 Geneugte

Gersten-meel
Geselschap
Gebeden
Gelieven
Gierigheyt
Gedynnen
Groteyns
Grootbader
Grootmoeder
Gebuure
Gebuurte
Gelukkig

H
Haastelgh
Haneham
Hagelen
Handgiste
Hafewind
Helbaardier
Herbergen
Herbergier
Herdigheyt
Herteigh
Herffenen
Heuffelgh
Heymelgh
Hinderen
Hoenderen
Hobaardig

I
Indiaan
Ingetwand
Inhouwen
Inkomen
Inlaten

Inzweigen
Juwelier
H

Italielen
Italielen
Itahlielen
Itameelen
Itaasmaker
Kermisse
Kennisse
Kinderen

L
Lanmerkens
Lanteernen
Labeeren
Lekkerheyt
Legueminck
Lewenen
Leeuwaarden
Ligteigh
Lijfsteren

M
Magerheyt
Mahelaar
Marckgrabe
Meesteren
Mesmaker
Mindering
Minnelgh
Molenaar
Moordenaar
Meijelaar
Wildeyman
Woffelman
Woffelen

N
Nagtegaal
Nagelen
Negentig
Negentien
Neersteigh
Nestelen
Nestelink
Nieuwmare
Nieuwigheyt
Neddigheyt

O
Onkuschheyt
Oeffenen
Ongefond
Oherpoot
Ontbieden
Ontdypen
Ontginnen
Onthieden
Ontdekken
Ontteeren
Ontfangen
Onthalsen
Ontleenen
Ontloopen
Oordeelen
Orgelen
Orzkuffen
Orzlogen
Orzfaken
Openbaar
Oudebaar
Oybaar

P
Pennemēg
Parchement
Pediſkant

Q
Quakſalber
Qualitēg
Queſtieuſ
Quantiteg

R
Raadhamer
Regeeren
Regendak
Reysmantel
Reynigheg
Rinkelgh
Rimmelen
Rondelgh
Rupdigheg

S
Swabelſtok
Swardbeger
Schimmelen
Schonmaker
Sloatmaker

T
Tachtentig
Teekenen
Ticheien
Timmeren
Timmerman
Touwſlager
Troetelen
Tupmelen

V
Verbergen
Verblinden
Verbzanden
Verklaren
Verkragten
Verkruggen
Verderben
Verdienen
Verdoemen
Verdzieten
Verdzinken
Verdzukken
Vergeven
Verweyden
Vergulden

Vermanen
Verroeren
Verſigten
Verſchikken
Verſmaden
Verſteeken
Verteeren
Vertrooſten
Verwey
Vierendeeſ
Vozderen
Vzamelgh

W
Waarnemen
Wanſelbaar
Wandelen
Wapenen
Weduwe
Wederſtaan
Weggeren
Waardinne
Windmeulen
Wiſſelen
Woefſtne
Wondergh

**Dolgen eenige Woorden op de voorgeaude
manieren / makende Dier Zyllaben.**

A
Aardbeſien
Admitteeren
Aſicmeeren
Ammelaken
Amſteſdam
Antipater

B
Bebefſtigen
Beballigheg
Betamelgh
Bebozderen
Betoberen
Behzedigen

Bonetmaker
Becingelen
C
Capucine
Cappelane
Carmelite
Canonike

D
Dooztrappigz.
Driebuldigheid
Duiswichtigheyt
Dwarbduyberg

E
Eergisteren
Elendigheid
Ellebogen
Erenfeste
Ergernisse
Eynbogelen

F
Fatsoneeren
Fintserwolden
Fonteyn-ader

G
Geneuegh
Gestadigheid
Getrouwelgh
Goedertieren
Godsaligheid
Gulfiggeden

H
Hertnekkigheid
Heerelghheid
Hemmelghheid
Hindertogten
Hinderlagen
Hoererijen

I
Iagtgodinne
Indyngende
Ingalinge
Inuerghen

K
Kenserinne
Kraekeelaglig

L
Lankmoedigz.
Ligtheerdigz.
Loshooftighz.

M
Manierlghheid
Middelmatig
Minneighheid
Murmureeren

N
Nalattigheid
Noodwendigz.
Nozmandijen

O
Omstandigheid
Onkuysschelgh
Onderdanen
Onderhouden
Ondersoeken
Onderwesen
Ontnagelen
Ontnestelen
Ozspzonkelgh
Oarmoedigz.
Oberlyden
Oberdenken
Obergeben

P
Pannekoeken
Pasteybakker
Pasteymaker
Practijeren

P
Prosperereen
Picauien

R
Rakelbrugge
Quinheieren

S
Sampsoedigz.
Sasernijen
Segtbeerdelyk
Soekeloosheid
Sommelsootje
Sommelingen

T
Sagtmoedige
Samaritaan
Sorgbuidige
Sacramenten
Standbastige

V
Cayptserije
Ciumeragie
Croetelinge
Coeyhoren

W
Veragtinge
Verhondigen
Verwonderen
Vriendeliken
Doozspoelgh

Z
Wapen-maaker
Water-molen
Welsprekenden
Wispeituurig
Wolfsenduttel.

Z E.

ZEVENDE TRAP.

Inhoudende de Namen der Drieffe Steden
en Dorpen / als mede die van de Stad Gronin-
gen en Omme-landen ; mitsgaders die van
het Oude en Nieuwe Testament /
en eenigen Beslagt-registers
upt deseibe / &c.

Beschryvinge van Vriesland.

Vriesland legt als in een Hgt-hoek van het
baste Land / heeft aan 't Oosten het
Landschap Groningen en Omme-landē
aan 't Noorden de Wadden / of d' Eylan-
den Ameland en Schiermonnikoog / aan
't Westen de Zuyder-Zee / en loopt booz een groot
gedeelte tot aan 't Zuyden geheel om / en van daar
paalt het aan het Landschap Ober-Byssel en Orenthe.
Zonde verdeelt in vier Teden / als ; Oostergo , Wes-
tergo , Zeven-wolden , ende de Steden , als volgt :

O O S T E R G O .

Heeft 11 Grietenijen. Als eerstelyk Leeuwardera-
deel , en is tegenwoordig Grietman ; Jr. Ulbo
van Burmania , en heeft 14 Dorpen.

Wiedum / waar onder is Wytgaard / Zwich-
tum / Goutum / Nuysum / Nempens / Ceerns /
Sleens / Finkum / Nijum / Bzitsum / Koznium /
Jelsum / Lekhum / Wiedum.

2. Ferwerdera-deel , is Grietman , de Heer Imi-
lius Josinus de Schepper , heeft 11 Dorpen.

Ferwerd / Bepntum / Hallum / Marcum / An-
herk / Wangwerd / Blyje / Janum / Reptsom /
Jeslum / Tigtaard.

3. West-

3. West-dongera-deel , is Grietman , de Ed. Heer Hessel Douwe Ernst van Aylva . heeft 14 Dorpen.

Holtwert / Cennaard / Bieruni / Nes / Hantum-
hupsun / Hantum / Haurca / Betterwerd / Bozn-
mer-hupsen / Boznwerd / Raard / Foudgum /
Brandgum / Waareng.

4. Oost-dongera-deel , is Grietman , Jr. Julius Hob-
bo Unia van Burmania , heeft 13 Dorpen en
twee Bagyne Kloosters.

Engsum / Engwierum / Ce / Houswiler / Co-
strum / Aalsum / Wetseng / Nijewier / Nyeherck /
Daesseng / Lioesseng / Mozza / Met-slawier / de
Kloosters , Zion / en Weerd.

5. Kollummer-land , en Nieuw-Kruisland , is Griet-
man , de Heer Willem Hendrik van Hiemtra ,
heeft 6 Dorpen , en 1 Klooster.

Kollumerzwaag / Wester-geest / Oldwolde / Kol-
ium / Luthewolde of Augustbunz / Durum / en
Deen-klooster / en 't nieu Kruis-land.

6. Agtkerspelen , is Grietman , de Heer Daniel de-Bloq
van Haarsina , heeft 8 Dorpen , en 2 Kloosters.

Zunderhupsen / Augustinusga / Oepende / Drogen-
ham / Katen / Twissel / Bugtenpoort / Luthepost.
de Kloosters , Gerkes / Brouwers.

7. Dantuma-deel , is Grietman , de Heer Adri-
anus Canter Visser , heeft 12 Dorpen.

Dziesum / Wolterswolde / Dantumatwolde / Mur-
merwolde / Akkerwolde / Kinsmageest / Spuzanda-
hupsen / Janum / Birbaard / Goodherck / Deen-
wolde / Zwaag-Wester-end.

8. Tietzerkitera-deel , is Grietman , de Heer Henri-
cus Wiardus van Altena , heeft 14 Dorpen.

Wong / Oldherck / Denherck / Gieherck / Kuper-
herck / Tietjerck / Zundwolde / Hardegarn / Ber-
gum / Estrum / Oostmeer / Zumeer / Garpp /
Ernekwide.

9. Smal-

9. Smallerland , is Grietman de Heer Hector Livius van Haarsma , heeft 7 Dorpen.

Olwega / Nijega / Oppeinde / Noorder-dragten / Zunder-dragten / Kortejemme / Bozn-bergum.

10. Idaardera-deel , is Grietman , de Heer Cornelis van Scheltinga , heeft 8 Dorpen.

Ibaard / Egum / Boorda-hugsum / Friens / Grouw / Marrega / Marstiens / Martena.

11. Rauwerderhem , is Grietman , Jr. Frans Julius Idzert Johan Heringa van Eysinga , heeft 6 Dorpen.

Bauwert / Anstum / Deersum / Doppingawier / Cerfool / Zpdzandabupren / en 't Klooster Engwird / behorende onder Doppingawier.

W E S T E R G O.

Heeft 9 Grietenijen. En eerstelyk Menalduma-deel , is Grietman , Jr. Georg Frederik Baron thoe Zwartzenberg en Hohenlandsberg , heeft 12 Dorpen.

Menaldum / Berlekum / Wier / Beetgum / Marssum / Englum / Deynum / Borum / Bieffum / Dzonryp / Schingen / Slappeterp. 't Klooster Ansum.

2. Franekera-deel , is Grietman , Jr. Carel Georg Grave van Wassenaar Twikkel , heeft 11 Dorpen.

Czum / Nitsum / Achlum / Midlum / Herbasum / Donsum / Buur / Bied / Peins / Zweins / Schalsum.

3. Baarra-deel , is Grietman , Jr. Rutger van Haarsolte , heeft 8 Dorpen , en 1 Klooster.

Minnertsiga / Firdgum / Cjumarum / Oosterbierum / Zetbierum / Pietersbierum Wonnaam / Almenum / ieggende onder de Stad Harlingen. 't Klooster Aldum.

4. Baar-

4. Baardera-deel, is Grietman, de Ed. Heer Ernst Frans van Aylva, heeft 16 Dorpen.

Hoerwerd / Wendum / Mantgum / Schillaart / Ooster-wierum / Bosum / Dieuwert / Bitzwert / Oosterlittens / Winsum / Baard / Hupus / Coons / Hylaard / Jellum / Beerz.

5. Hennaardera-deel, is Grietman, Jr. Binnert Philip Abinga van Humalda, heeft 12 Dorpen.

Hennaard / Htens / Luthewierum / Ooster-end / Hudaard / Wommels / Waxens / Hudaard / Weisryp / Baijum / Spannum / Edens.

6. Wonera-deel, is Grietman, Jr. Wilco Baron thoe Schwartz. en Hohenl. heeft 27 Dorpen 2 Kloosters.

Urum / Willingawier / Burgwerd / Hoerwerd / Debsum / Ermorra / Engwierum / Derwoude / Greuntery / Gaast / Hartwerd / Nichtum / Nieslum / Adsegahupsen / Himsward / Tollum / Longerhou / Mahlum / Pingsum / Parrega / Piasam / Schettens / Schaard / Zuprig / Cierkwerd / Witmaarsum / Wons / Olde-klooster / en Oege-klooster.

7. Wimbridera-deel, is Grietman, de Ed. Heer Sjuk Gerrold Jukkema van Burmania Geboren Rengers, heeft 28 Dorpen.

Oppenhupsen / Aptwellingerga / Hoerryp / Hommerts / Smallebrugge / Wolds-end / Apeholsga / Indyk / Heeg / Gaasmeer / Anehups / Zandsirde / Oubega / Adsega / Oosthem / Wubega / Westhent / Wolsum / Apiland / Folsgara / Tallehupsen / Abrechtum / Crens / Schernegautum / Gainga / Coinga / Gauw / Offingawier.

8. Hemelumer Oudevaart en Noordwolde, is Grietman, de Heer Ernst Willem van Wybrug, heeft 9 Dorpen.

Hemelum / Houdum / Wans / Scharl / Mol-

que

Querm / Oldega / Nijega / Elahusen / Halder-
wolbe.

1. Het Bild, is Grietman, Jr. Jacob Adriaan
du Tour, heeft dese 3 Parochien.

St. Jacobus Parochie / St. Anna Parochie /
Lieve Vrouwen Parochie / mede de Oude en Nieu-
we Zolen / en de Leje.

Z E V E N - W O L D E N .

Heeft 10 Grietenjen. En eerstelyk Uittingera-deel,
is Grietman, de Heer Augustinus Lykkla-
ma à Nycholt, heeft 6 Dorpen.

Oldehoorn / Nes / Wiktum / Terhoorne / Cer-
kafle / Wimarpp.

2. Engewirden, is Grietman de Heer Hobbo-
Baard van Simnia, heeft 4 Dorpen.

Bersloot / Gallebert / Tuinsbert / Cer-Vant /
en een gedeelte van het Oliek Heeren-Deen.

3. Donjewarital, is Grietman, de Ed. Heer Johan
Vegelyn van Claarbergen, heeft 14 Dorpen.

Boingarpp / Boek / Ontwosterhaule / Nijega /
Oldjouwer / Donjega / Cerkgaast / St. Niklaas-
ga / Adshenhusen / Cer-Dele / Indghen / Tang-
weer / Boornzwaag / Tegemeer.

4. Hascherland, is Grietman, Jr. Schelto Hessel.
Roorda van Eyzinga, heeft 7 Dorpen.

Westermeer / Smilzwaag / Hascherdyken / Nije-
hasche / Oldehasche / Hascherhome / en 't Oliek
Joure / met een gedeelte van het Heeren-Deen.

5. Schoterland, is Grietman de Heer Menno
van Scheltinga, heeft 18 Dorpen.

Hoornsterzwaag / Tubdaga / Schupcinga / Oibe-
hoorn / Nijehorn / Kariph / Brongerga / Nieuwbron-
gerga / Milsam / Oideschoot / Nijeschoot / Bot-
tum / St. Jannga / de kleine Gaast / Hauie /
Kollje

Wohel of Njega / Eelsterhupsen / Olbega of Untdy-
ken / en een gedeelte van het Oek Heeren-Deen.

6. Lemsterland, is Grietman, de Heer Daniël Li-
vius de Kempenaar, heeft 5 Dorpen.

Temmer / Eesterga / Vollega / Ooster-zee / Echten.

7. Gaasterland, is Grietman, Jr. Ulbo Aylva
Rengers, heeft 9 Dorpen.

Wphel / Zondel / Njemardum / Oldemardum /
Miring en Bahkahupsen / Harich / Rugehupsen /
en het Oek Balk.

8. Oplterland, is Grietman de Heer Livius Suf-
fridus Lyklama à Nycholt, heeft 13 Dorpen.

Beets / Beetsterzwaag / Oterterp / Ureterp /
Zugerswolde / Duzerswolde / Wnjeterp / Hem-
rik / Tippenhupsen / Cer-Dispel / Langezwaag /
Kozterzwaag / Lurwolde.

9. Stellingwerf Oott-eynde, is Grietman, de Heer Da-
niël de Blok Lyklama à Nycholt, heeft 10 Dorpen.

Oldeberhoop / Njieberhoop / Mahkinga / Don-
ker-hoek / Haule / Oosterwolde / Dachtele / Ap-
pelsche / Tangedyk / Eiso.

10. Stellingwerf West-eynde, is Grietman, de Heer
Onno Zwier van Haren, heeft 20 Dorpen.

Beul / Noorwolde / Finkinga / Steggerden / De-
verga / Blesdyk / Njeholtwade / Oidholtwade /
Doitwega / Zonnega / Oidetryne / Njetryne /
Spangen / Scherpenseel / Monnikhedupren / Ol-
delemmer / Njelemmer / Njeholtwalde / Oid-
holtwalde / Cer-Isert.

D E X I. S T E D E N.

1. Teerwaarden.	5. Dokkum.	9. Wozhum.
2. Bolsward.	6. Harlingen.	10. Aist.
3. Franeker.	7. Staboren.	11. Hindelopen.
4. Sneek.	8. Sloten.	

Vol.

**Volgen de Namen van de Dorpen van de
Stad Groningen en Ommelanden.**

't G O R E C H T.

**Noordijk / Middelbert / Engelbert / Wester-
boek / het Hoge-zand / Zapmeer / Kropswolde /
Noordlaren / Haren.**

. De beyde O L D - A M P T E N .

**Wagenborgen / Borghweer / Cemunte / Wolben-
doorp / Midwolde / Midwalde-Hamrik / Scheem-
da / Scheemter-Hamrik / Exeren / Oostwold / Fin-
serwold / Beerta / Winschoten / Westertee / Me-
den / Wilderbank / Zupdwoek / Noordwoek.**

H U N S I N G A - Q U A R T I E R ,

Ampster - Deel.

**Urum / Olieboorp / Niekerk / Dierhupsen /
Noordhupsen / Kloosterburen / Liens / Dee /
Zuurbijk / Warshupsen / Harsens / Maarflagt /
Menfingeweer / Maarhupsen / Baslo-Basqueert /
Boorp / Wetsinga.**

H A L F - A M S T E R - D E E L .

**Wierhupsen / Zauwert / Bellingeweer / Win-
sum / Obergum / Kanum / Pietersburen / Cen-
rum / Wester-Nyland / Zarnhupsen / Handeel /
Asqueert / Aithupsen / Husinga / Menkeweer /
Tinallinge.**

• O O S T E R - A M P S T E R - D E E L .

**Zupdwalde / Noordwalde / Beedum / Ophs-
hoorn / Onderwierum / Westertontwert / Middel-
stum / Doornwert / Kantes / Zitwert / Warn-
sum / Eppingehupsen / Gottum / Zandweer /
Oidenzyl / Ooster-Nyland / Mieden.**

FIVELINGO-QUARTIER.

't Wold-deel.

Sponk / Bierum / Godlinse / Schilwolde / Slochter / Kolham / Scharmer / Harkstede / Hepend-schap / Barmerwolde / Tesinga / Ten Buur / Waltersum / St. Anna / Oosterwolde.

't Hoge Landster-deel.

Delfzyl / Holtw?da / Hattw?da / Zoltwert / Marsum / Stedum / Wester-Emdden / Garshusen / 't Zand / Teermens / Eenum / Wierdum / Appingadam / Jansweer / Ootw?da.

't Ooster-deel.

Farnsum / Oterdum / Hebeskens / Wepwert / Meethusen / Ziedeburen / Ten Post / Garrelswear / Losdorp / Loppersum / Zeerpp / Oosterw?twert / Kriewert / Aukwert / Heim.

WESTER-QUARTIER.

Oost-Lange-Wolder-deel.

Zuid-horn / Noord-horn / Faan / Nijkerke / Oiberkerke / Nije-Zyl / Luthe-gast / Grote-gast.

Vrede-Wolder-deel.

Leege-Mieden / Oost-wold / Tettelwert / Midwolde / Tolbert / Nybert / Nuis / Marum / Noord-Wyk / Zwaldeburen / Gypsherke en Kogeward / Appende / Disbliet.

Middagster-deel.

Hoog-herk / Leeg-herk / Doornert / Wierum / Oostum / Barnwert / Abduwert / Hoge Miedum / Farnsum / den Ham / Feerwert / Tesinga / Oubegobe / Nijegobe / Zaxum / Doesum.

Vol-

Volgen nu verscheyde Mans ende Vrouwen Namen, Volgens het A, B, C.

A Baruch / Abde / Abel / Abimelech / Abraham / Achilles / Adam / Adolph / Abzaan / Agessiaus / Agrippa / Albert / Alexander / Alle / Allert / Ambrosius / Anthonius / Arend / Aristoteles / Artaxerxes / Ahasueros / Athanasius / Aurelius / Abigail / Abzaantje / Agtje / Alstje / Agniet / Anna / Ankeje / Antje / Aukje.

B Achus / Balaam / Balduus / Balthaser / Baarent / Bartelt / Baruch / Bauke / Bernhart / Binnert / Boetius / Burchard / Bonaventura / Barhertje / Bauwe / Beatrix / Beli / Berentje / Betje.

C Cera / Claude / Clement / Christiaan / Coenraad / Coznelis / Cipriaan / Corillus / Crispyn / Cicilla / Celstje / Christyntje.

D Daniël / David / Diederik / Diogenes / Dymus / Dionysius / Douwe / Dominicus / Dorora / Dieuwert / Dirkje / Dorothes.

E De / Egdert / Emanuel / Engelbert / Esalas / Ernst / Ebert / Eusebius / Egert / Ezechiel / Elisabeth / Emerens / Engeltje / Eba / Ebertjen.

F Abiaan / Ferdinand / Feyco / Felix / Frans / Frederik / Florus / Franciscus / Fremontius / Freerarius / Flaminius / Frontius / Faustus / Fotius / Francyntje / Fioca / Focalyna / Fulbia.

G Abtel / Gerhard / Gerbrand / Geert / Gerit / Gillis / Gysbert / Gosen / Gooswyn / Gobert / Gregorius / Gustabus / Geertje / Geerttruyt / Geeske / Geeltje / Gyske / Giletje.

Hans / Haje / Hendrik / Hector / Helias / Hercules / Herman / Hierom / Hillebrand / Hierus / Hugo / Hubrecht / Haaske / Helena / Hecker / Heptje / Hillegonda / Hiletje.

Jacob / Jan / Jason / Jasper / Jeltje / Jeremias / Jesus / Job / Joost / Joseph / Jouke / Isaac / Israël / Julianus / Justinus / Jeltje / Josina / Jiske.

Karel / Klaas / Karpentier / Kerst / Koert / Kullianus / Keesje / Kloentje / Katharyntje / Klaartje / Klaaske / Kommertje.

Las / Lambert / Laurens / Lenaard / Lieuwe / Lodewyk / Lucas / Leonora / Lyntje / Leбина / Lysje / Lucretia / Lubzich.

Matthys / Marcus / Marten / Maximiliaan / Meichior / Melis / Mewis / Michiel / Megntje / Machtelt / Margrietje / Maria / Martha / Maaghe / Meinske.

Nobel / Nabothe / Nanne / Nathan / Nero / Nestor / Nicolaas / Nicodemus / Ninus / Neeltje / Nieske / Nantje.

Obbe / Oskle / Octavian / Oetse / Oltber / Olybert / Ozk / Origenes / Otto / Oskjen.

Paulus / Philip / Pieter / Pancras / Piccarons / Paulyntje / Petronelle / Pietertje.

Quang / Quins / Quintyn / Quintiliaan / Quirines / Quadratus.

Raphaël / Replof / Rennier / Rienier / Ruisse / Ritske / Robbert / Roeland / Roelof / Romhout / Rutger / Rudolph / Rebecca / Reiniera / Ringhe / Roelofse / Romke.

Samuël / Salomon / Sebastiaan / Simpson / Simon / Silvester / Sjoert / Steben / Sara / Sjouke / Spte / Sijntje / Spyske / Susanna.

Ca

T Titus / Taro / Tarquinius / Theodorus /
 Theunis / Tiberius / Tamme / Tibbe /
 Tjephe / Tjerh / Titus / Taatske / Canneke /
 Crepntje / Ceuntje / Tjalle / Calle / Chamke /
 Cruptje / Cietske.

V Valentyn / Virgilius / Ulrich / Urias / Verba-
 nus / Vrseltje.

W Wraben / Warner / Watse / Wynant / Wyt-
 se / Willem / Wouter / Willemke / Wytke.

X Xantus / Xenophon / Xenocrates / Xenobius /
 Xerxes / Xantippe.

Y Yde / Ysbrand / Ysidorus / Yse / Ytske /
 Ytse / Yda.

Z Zacharias / Zacheus / Zebedeus / Zedechtias /
 Zeno / Zerobabel / Zwaantje.

De Vier Winden der Wereld.

Oost / West / Zuid / Noord.

De Twaalf Maanden des Jaars.

Januarius	Aprilis	Julius	October
Februarius	Maius	Augustus	November
Martius	Iunius	September	December.

Namen der Zeventien

Provincien.

Brabant	Friesland	Overijssel
Friesland	Groningen	Utrecht
Holland	Limburg	Zeeland
Limburg	Namen	Zutphen
Zeeland	Courneys	

Volgen de Namen der Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments.

G enesis	50	Chronyken	29
Exodus	40	2. Paralipomenon of	det
Leviticus	27	Chronyken	36
Numeri	36	Ezra	10
Deuteronomium	34	Nehemia	13
Jofua	24	Ethter	10
Judicum of de Richteren	21	Job	42
Ruth	4	Pfalmen Davids	150
1. Samuël	31	Proverbia of de Spreuken	
2. Samuël	24	Salomons	31
1. Regum of Koningen	22	Ecclesiastes of Prediker	12
2. Regum of Koningen	25	Canticum of Cantorum of	
1. Paralipomenon of	det	Hoge-Lied Salomons	8

De Boeken der Propheeten.

J esaja	66	Obadja	1
Jeremia	52	Jona	4
Threnorum of Klag-Liederen Jeremia	5	Micha	7
Ezechiël	48	Nahum	3
Daniël	12	Habakuk	3
Hofea	14	Zephanja	3
Joti	3	Haggai	3
Amos	9	Zacharia	14
		Malacchi	4

De Boeken des Nieuwen Testaments.

E uangelium Marthae	28	2. Tot den Theſſalonicenſen	3
Euangelium Marci	16	1. Aan Timotheum	6
Euangelium Luce	24	2. Aan Timotheum	4
Euangelium Johannis.	21	Aan Titum	3
Actorum of de Handelingen der Apoſtelen	28	Aan Philemon	1
		Tot den Hebreëen	13

De Zênd-Brieven Pauſi.

Tot den Romeinen	16
1. Tot den Corinthen	16
2. Tot den Corinthen	13
Tot den Galaten	6
Tot die van Ephēſen	6
Tot den Philippenſen	4
Tot den Colofienſen	4
1. Tot den Theſſalonicenſen	5

De Algemeene Brieven.

Send-Brief Jacobi	5
1. Send-Brief Petri	5
2. Send-Brief Petri	3
1. Send-Brief Johannis	5
2. Send-Brief Johannis	1
3. Send-Brief Johannis	1
De Send-Brief Judæ	1
Apocalipſis of Openbaringe	
Joannis	22

Volgen

Volgen eenige Geslagt-registers uyt het
Oude ende Nieuwe Testament.

I Chronyken I.

Adam / Zeth / Enos.

2. Henan / Mahalaleel / Jered.

3. Henoeh / Methusalah / Lamech.

4. Noach / Sem / Cham / ende Japhet.

5. De Kinderen Japhets waren Gomer / ende
Magog / ende Madai / en Jaban / ende Tubal:
ende Mesech / ende Tiras.

6. Ende de Kinderen Gomers waren Aphenaz /
ende Diphat / ende Togarma.

7. Ende de Kinderen Jabans waren Elisa / ende
Carsisa / Chittim / ende Dodanim.

8. De Kinderen Chams waren Cuß / ende
Mizraim / Put ende Canaan.

9. Ende de Kinderen Cuß waren Zeba / ende Na-
bila / ende Sabta / ende Kaëma / ende Saurecha:
ende de Kinderen Kaëma waren Scheba ende Bedan.

10. Cuß nu gewan Nimrod: die begon gewel-
dig te zyn ou Aarden.

11. Ende Mizraim gewan de Ludim / ende de
Anamim / ende de Lehabim / ende de Naphthim.

12. Ende de Pathrusim / ende de Casluhim (van
welke de Philistynen zyn voort gekomen) ende de
Capthorim.

13. Canaan nu gewan Zibon zynen Erst-ge-
borenen / ende Heth.

14. Ende den Jebusi / ende den Amoei / ende
den Girgasi.

15. Ende den Hebi / ende den Arki / ende den Zini.

16. Ende den Arhadi / ende den Zemari / ende
den Hamathi.

17. De Kinderen Zems waren Elam ; Assur
ende Arphacsad / ende Tub / ende Aram / ende
Uz / ende Hul / ende Gether / ende Mesch.

18. Arphacsad nu gewan Zelah ; ende Zelah
gewan Heber.

19. Van Heber nu zyn twee Zonen geboren ;
de Name des eenen was Peleg / om dat in zyne
dagen het Ardryk verdeeld is / ende de Name zyn-
nes Broeders was Nohtan.

20. Ende Nohtan gewan Nimodab ; ende Ze-
leph / ende Hasarnabeth / ende Terah.

21. Ende Hadoram ; ende Uzal / ende Bifla.

22. Ende Ebal / ende Abimaël / ende Scheva.

23. Ende Ophir / ende Habila / ende Jobab.

Alle dese waren Zonen Nohtans.

24. Zem / Arphacsad / Zelah.

25. Heber / Peleg / Behu.

26. Zerug / Nahor / Terah.

27. Uzam / die is Abraham.

28. De Kinderen Abrahams waren Isaac ende
Ismaël.

29. Dit zyn hare Gedoorten : de Erst geboren
Ismaëls / Kevasoth / ende Kedac / ende Abbeël
ende Mifsam.

30. Misma / ende Duma / Massa / Hadab /
ende Thema.

31. Hetur / Naphis / ende Kedma : Dese zyn
de Kinderen Ismaëls.

32. De Kinderen nu van Hetura ; Abrahams
Wif [die] Baarde Zimram / ende Joksan / ende Me-
dan / Midjan / ende Isbaf / ende Zuah ; ende
de Kinderen Joksan waren Scheva / ende Bedan.

33. De Kinderen Midjan nu ; waren Epha / en-
de Epher / ende Henoch / ende Abida / ende Eidaa ;
Dit alle waren Zonen van Hetura.

34. Abza-

34. Abraham nu gewan Isaac ; de Zone / Isaacs waren Esau ende Israël.

35. Ende de Kinderen Esaus ; Eliphaz / Rehuël / ende Jehuș / ende Jaëlem / ende Korah.

36. De Kinderen Eliphaz waren : Teman / ende Omar / Zephi / ende Gaaram / Kenaz / ende Timna / ende Amalek.

37. De Kinderen Rehuëls waren ; Nahat / Zerah / Zamma / ende Mizza.

38. De Kinderen Zeirs ; nu waren / Lotan / ende Zobal / ende Zibeon / ende Ana / ende Dison / ende Eser / ende Disan.

39. De Kinderen Lotans nu waren ; Hori / ende Homan : ende de Zuster / Lotans was Timna.

40. De Kinderen Zobals ; waren Allan / ende Manahath / ende Ebal / Zephi ende Onam ; ende de Kinderen Zibeons / waren Aja / ende Ana.

41. De Kinderen Ana waren Dison ; ende de Zonen Disons waren Hamram / ende Esban : ende Itzhan / ende Cheran.

42. De Kinderen Esers waren Bilhan ; ende Zaaban / [ende] Jaahan : de Kinderen Disans waren Uz / ende Aran.

43. Dit nu zyn de Koningen die geregeert hebben in 't Land Edoms ; eerder een Koning regeerde ober de Kinderen Israëls : Bela de Zone Bedad / ende de Name zuner Stad was Dinhaba.

44. Ende Bela stierf ; ende Jobab regeerde in zyne plaats / een Zone Zerahs van Bozra.

45. Ende Jobab stierf ; ende Husam ygt het Land der Chemaniten / regeerde in zyn plaats.

46. Ende Husam stierf ; ende Hadad de Zone Bedads regeerde in zyne plaats / die de Midaniten in 't Veld Moavs versloeg / ende de Name zuner Stad was Abith.

47. Ende Hadad sterf / ende Zamla van Masreha regeerde in zyne plaatsse.

48. Ende Zamla sterf / ende Zaul van Behaboth aan de Gibiëre regeerde in zyne plaatsse.

49. Ende Zaul sterf / ende Baal-Hanan de Zonne Achboz's regeerde in zyne plaatsse.

50. Als Baal-Hanan sterf / zo regeerde Hadad in zyne plaatsse / ende de Name zoner Stad was Dahi : ende de Name zoner Hugsbzoutwe was Mehtabeël / de Dogter van Matret / Dogter van Mezahab.

51. Doe Hadad sterf / zo werden Dozsten in Edom / de Dozst Cimna / de Dozst Wisa / de Dozst Jetheth.

52. De Dozst Wholibama / de Dozst Ela / de Dozst Pinon.

53. De Dozst Kena / de Dozst Cheman / de Dozst Misar.

54. De Dozst Magdiël / de Dozst Uram : Dese waren de Dozsten Edoms.

Mattheus I. tot het 17. Vers.

Het Boek des Geslagtes Jesu Christi / des Zoons Davids / des Zoons Abrahams.

2. Abraham gewan Isaac ; ende Isaac gewan Jacob : ende Jacob gewan Judam / ende zyne Broeders.

3. Ende Judam gewan Phares ende Zara by Chamar ; ende Phares gewan Esrom : ende Esrom gewan Uram.

4. Ende Uram gewan Aminadab ; ende Aminadab gewan Naasson : ende Naasson gewan Zaimon.

5. Ende Zaimon gewan Booz by Rachab ; ende Booz gewan Obed by Ruth ; en Obed gewan Jesse.

6. En

6. Ende Jesse gewan Dabid den Konink; ende Dabid den Konink gewan Salomon by de geene die Arias [Wyf was geweest.]

7. Ende Salomon gewan Roboam; ende Roboam gewan Abia: ende Abia gewan Asa.

8. Ende Asa gewan Josaphat; ende Josaphat gewan Joram; ende Joram gewan Oziam.

9. Ende Oziam gewan Joathan; ende Joathan gewan Achaz: ende Achaz gewan Ezechiam.

10. Ende Ezechiam gewan Manasse; ende Manasse gewan Amon: ende Amon gewan Josiam.

11. Ende Josiam gewan Jechoniam / ende zyne Broeders aintrent de Babilonische oberboeringe.

12. Ende na de Babilonische oberboeringe gewan Jechonias Zalathiel: ende Zalathiel gewan Zorobabel.

13. Ende Zorobabel gewan Abiud; ende Abiud gewan Eliakim: ende Eliakim gewan Azor:

14. Ende Azor gewan Zadoh; ende Zadoh gewan Achim: ende Achim gewan Eliud.

15. Ende Eliud gewan Eleazar: ende Eleazar gewan Matthan / ende Matthan gewan Jacob.

16. Ende Jacob gewan Joseph / den Man van Maria / upt welke Geboren is JESUS, gesegt CHRISTUS.

Luce 3. van het 23 Vers, tot Vers 39.

23. **E**nde by Jesus began ontrent Dertig Jaren [oud] te wesen / zonde (also men meende) de zoon Joseph / des [zoons] Heil.

24. Des [zoons] Matthat / des [zoons] Lebi / des [zoons] Melchi / des [zoons] Janna / des [zoons] Josephs /

25. Des [zoons] Matthathia / des [zoons] Amos / des [zoons] Naum / des [zoons] Eli / des [zoons] Haggai.
26. Des [zoons] Maath / des [zoons] Matthathia / des [zoons] Zemei / des [zoons] Josephs / des [zoons] Juda /
27. Des [zoons] Joanna / des [zoons] Hhesa / des [zoons] Zorobabel / des [zoons] Zalahtiel / des [zoons] Meri /
28. Des [zoons] Meicht / des [zoons] Abdi / des [zoons] Hofam / des [zoons] Elmobam / des [zoons] Er /
29. Des [zoons] Jofe / des [zoons] Elieser / des [zoons] Jorim / des [zoons] Matthath / Des [zoons] Lebi /
30. Des [zoons] Zimegn / des [zoons] Juda / des [zoons] Josephs / des [zoons] Jonan / des [zoons] Eliahim /
31. Des [zoons] Melca / des [zoons] Maignan / des [zoons] Mathathja / des [zoons] Nathhan / des [zoons] Davids /
32. Des [zoons] Jesse / des [zoons] Obed / des [zoons] Booz / des [zoons] Salmon / des [zoons] Naasson /
33. Des [zoons] Aminabad / des [zoons] Aram / des [zoons] Esrom / des [zoons] Phares / des [zoons] Juda /
34. Des [zoons] Jacobs / des [zoons] Jaacs / des [zoons] Abrahams / des [zoons] Thara / des [zoons] Nachor.
35. Des [zoons] Zaruch / des [zoons] Hagau / des [zoons] Phalek / des [zoons] Heber / des [zoons] Zala /
36. Des [zoons] Hainan / des [zoons] Arphaxad / des [zoons] Sem / des [zoons] Noe / des [zoons] Lamech /

37. Des [zoons] Mathusala / des [zoons] Endch / des [zoons] Jared / des [zoons] Maleeï / des [zoons] Hainan.

38. Des [zoons] Enos / des [zoons] Seth / des [zoons] Adams / des [zoons] Gods.

A G T S T E. T R A P.

Inhoudende eenige Christelyke Hups-gebeden / ende Schryftuurlyke Spreuken ; tot Oeffeninge der Jeugd.

O dese Cray geklommen zonde / ende alle de boozgaande Craypen wel geleerd / hebbende / volgens myn Onderwys / zullen wy u Liederen nu niet meer laten Boek-staven / maar ozdentelgh ende wel doen Lesen ; tot welken eynde wy hier verscheydene Christelyke Gebeden / ende Schryftuurlyke Spreuken hebben by een versaaamd.

Het Gebed onses Heeren.

Matthei VI. vers 9.

Onse Vader / die in de Hemelen [zgt.]

1. Wren Naam werde gehepligt.
2. Uw' Koninkryke come.
3. Wren Wille geschiede / gelyk in den Hemel [also] ook op der Aarden.
4. Ons dagelyks Brood geest ons Veden.
5. Ende vergeest ons onse Schulden / gelyk ook wy vergeben / onse Schuldenaren.
6. Ende en leyd ons niet in Versoekinghe / maar verlost ons van den Bosen.

Want Uw' is het Koninkryke / ende de Kracht / ende de Heerlykheyd in der eeuwigheyd / Amen.

Het MORGEN GEBED.

O Barmhertige Vader ! wy Danken U / dat gy desen Nagt zo getrouwelyk hoor ons gewaakt hebt / ende Bidden dat gy ons wilt sterken met uwen Heiligen Geest / die ons hoorzaan geleide / dat wy desen Dag (mitsgaders alle de Dagen onses levens) mogen besteden tot alle gerechtigheid ende Heiligheid / ende dat wy in handen nemen / dat onse oogen altyd zien om uwe eere te verbyeyden / also dat wy alle den hoorspoed onses hoorneimens van uwe milde hand alleen verwagten. Ende op dat wy zulke genade van u verhooren : wilt ons (na uwe beloftenisse) vergeben alle onse Zonden / hoor dat Heilig Lyden en Bloedbergieten onses Heeren ende Zaligmaker Jesu Christi : want zy zyn ons van herten leed. Verlicht ook onse Herten / op dat wy alle Werken der duysternisse af-geleegt hebbende / als Kinderen des ligts / in een nieuw leven mogen wandelen in alle Godsaligheid. Geest ook uwen Zegen tot de Verhoedinge uwer Goddelijken Woords : Verstoor alle werken des Dumbels ; Sterkt alle Kerken-dienaers ende Oerheden uwer Volks : Croost alle verhoigde ende venauwde Herten ; hoor Jesum Christum uwen lieben Zoon onsen Heere ; welke ons beloofst heeft ; dat gy ons alles wat wy in zynen Naam Bidden ; zekerlyk geben zult / ende daarom ons also heeft leeren Bidden : Onse Vader, &c.

Sterkt ons ook in 't rechte Gelobe 't welk wy van Herten ende met den Monde velyden.

Ik gelove in God den Vader, &c.

Schoot

School-Gebet / ofte als een hem wil begeben om te Studeeren.

PSALM CXIX.

Vers 9. Waar mede zal den Jongeling zyn Pad
zuyver houden? Als hy [dat] houd na U Woord.

Vers 18. Ontdekt myne oogen, dat ik aanschou-
we de wonderen van uwe Wet.

Vers 34. Geeft my 't verstand, ende ik zal u-
we Wet houden, ja ik zalse onderhouden met
gantscher herten.

Al magtige! Barmhertige God / wy Bidden
U om de verdiensten uweſ lieben Zoonſ / giet
over ons uyt / na uwe beloftenisse: den Geest der
genade / ende des Gebeds / die ons by U booztrede
met onuytsprekeijke zugten; keerd dog / ô Heere
uwe oogen af van de menigte ende grouwlykheyd
onſer Zonden! ziet ons lieber aan in 't aantijon u-
weſ Zoonſ onſer Zaligmakerſ Jesus Christus /
ende om zynent wille / wilt ons te hulpe komen met
de tegenwoordighend uweſ Heyligen Geest / op dat
booz desselfſ genadige ingebinge / ende berligtinge /
onſ Studeeren / het zy in Lezen / Schryben / als
andersints een goede ende boozspoedige uytkomst
mag berhynge / ter eeren uweſ Heyligen Naams /
tot troost en Zalighend onſer Zielen / Amen.

PSALM XXV. vers 14.

De verborgendheyd des Heeren is voor de geene
die hem vreeien; ende zyn Verbond, om hem
[die] bekend te maken.

Gebet

Gebed dooz den Peten.

PSALM CXLV.

Vers 15. Aller oogen wagten op U : ende gy geeft hen hare Spyse t' zyner tyd.

Vers 16. Gy doet uwe hand open , ende ver-
sadigt alles wat daar leeft na U welbehagen.

Here Allmagtige God ! gy die alles geschapen hebt / ende nog dooz uwe Goddelijke kragt onderhoud / ende dat Volk Israëls in de Woestijne gespyst hebt : wilt uwen Zegen strekken ober ons uwe arme Dienaars / ende ons Heiligen dese Gaben / die wy van uwe milde goedheid ontfangen / op dat wy die matighe ende Heilighe na uwē goeden wille mogen gebuyken / en daar dooz bekennen dat gy onse Vader / ende een oorspronk alles goeds zyt. Geest ook dat wy altyd / ende dooz alle dingen zoeken dat Geestelike Brood uwes Woords / met het welke onse Ziele gespyst werden ten eeuwigen leben / 't welk gy ons bereyd hebt / dooz dat Heilig Bloed uwes lieben Zoons onses Heeren Jesu Christi. Onse Vader &c.

Also vermaand ons de Heere Christus.

LUCE XXI.

¶ 34. Ende wagt u zelve , dat uwe Herten niet t' eeniger-tyd bezwaard en worden met brasserij , ende dronkenschap ; ende zorgvuldigheden deses levens , ende dat u dien Dag niet onvoorziens [over] en kome.

¶ 35. Want gelyk een Strik zal hy komen over alle de geene die op den gantschen Aardbodem geseten zyn.

Gebed na den Peten.

Also spreekt de Heere in 't vyfde Boek
Moses in 't agtste Capittel.

Vers 10, 11. Als gy dan zult gegeten hebben; ende versadigt zyn, zo zult gy den HEERE uwen God loven over dat goede Land; dat hy u zal hebben gegeven.

Wagt u; dat gy des HEEREN, uwes Gods, niet en vergetet: dat gy niet en zoud houden zyne Geboden, ende zyne Regten, ende zyne Insettingen, die ik u heden gebiede.

HEere God Hemelsche Vader; wy danken U booz alle uwe weldaden / die wy zonder ophouden van uwe milde hand ontfangen / dat het uwert Goddeliken wille is ons te onderhouden in dit tydelike leven / ende ons te versorgen met alle onse noodduyft: maar insonderheyd dat gy ons Herboren hebt tot de Hoop van een beter leven / het welk gy ons geopenbaard hebt dooz U Heylig Euangellum. Wy bidden U barmhertige God ende Vader / dat gy niet toe en laat dat onse Herten hier in dese Werdliche ende bergankelike dingen zouden gewortelt zyn / maar dat wy altijt mogen opwaards zien ten Hemel / verwagende onsen Zaligmaker Jesus Christus / tot dat hy in de Wolken verschynen zal tot onser verlossinge / Amen.

A V O N D . G E B E D .

O Barmhertige God! eenwolg ligt / schijnende
In de duysternisse / op die berdyft de Nacht der
Zonden ende alle blindheyt des herten / nabien op
de Nacht berodineerd hebt om te rusten / gelijk den
Dagou te arbeiden: **Wy Bidden U** / geest dat onse
Lighamen in breedte ende stikheyt ruste / op datse daer
na behwaam syn mogen te liden den arbeid dese da-
gen moeten: **Watigt onsen slaap** / dat die niet onop-
dentelyk en zy / op dat wy aan Lof en Ziele onbebleet
mogen blyben; ja dat onse slaap zelf geschiede tot u-
wer eere / herlygt de oogen onses verstands / dat wy
in den dood niet en ontslapen / maer altyd berwag-
ten ou onser verlossinge uyt dese elendighend. **Be-
schermt ons ook** dooz alle aanbegtinge des Duy-
hels ons in U Heylig geleude nemende. **En hoe wel**
wy desen Dag niet toe gebragt en hebben: zonder
tegen U graoteighs gesondigt te hebben: **Wy Bidden**
U / wilt onse Zonden bedekken dooz uwe grote
Barmhertigheyt / gelijk op alle dingen op de Aarden
met de duysternisse des Nachts bedekt / op dat wy
daarom van u aanschyn niet berstoten werden.
Geest ook rust ende troost allen Kranken / Bedroef-
den ende aangebogtene Herten / dooz onsen Heere
Jesus Christus / die ons also heeft leeren Bidden /

Onse Vader , &c.

Schrijf-

Schriftuurlyke Spreuken.

Om de Jeugd al Aesende tot Godsaligheyt
ende Zedigheyt op te wekken.

De Pligt der Kinderen tegens God ; tegens hare
Ouderen ; en tegens haar zelfs.

DE Dreefe des **AECHEA** is het beginsel der
Wetenschap : de Dwase beragten Wysheyt /
ende Tugt / Prov. 1: 7.

Wie de Tugt lief heeft / die heeft de Wetenschap
lief : maar wie de bestraffinge haat / is onberuustig /
Kap. 12: 1.

Gen Wys Zoon [hoord] de Tugt des Vaders :
maar een Spatter en hoord de bestraffinge niet /
Kap. 13: 1.

Gen Dwass zal de Tugt zyns Vaders versma-
den : Maar die de Bestraffinge waar neemt zal
hooftinniglyk handelen : Kap. 15: 5.

Gen Wys Zoon zal den Vader herbliden : maar
een zot Mensche beragt zyne Moeder. Vers 20.

Die de Tugt herwerpt / die versmaad zyne Ziele :
maar die de Bestraffinge hoord / kragt Verstand /
Vers 32.

Wie zinen Vader / ofte zynen Moeder bloekt /
diens Lampe zal uyt-gebluscht worden in zwart
Dugsternisse / Kap. 20: 20.

Hoort na uwen Vader / die u gewonnen heeft : en
en beragt uwe Moeder niet / als zn oud geworden
is. Hoort de Waarheyt / ende en verhooptse niet :
[mitsgaders] Wysheyt / ende Tugt / ende Verstand
Kap. 23: 22, 23.

Die zynen Vader ofte zyne Moeder berooft / ende
zint

zend / 't En is geene overtreding; die is des Verber-
benden mans Geselle. Prov. 28: 24.

De Oage [die] den Vader hiespot / ofte de gehooz-
saamhend der Moeder veragt / die zullen de Rabens
der Beeke uit pikken; ende des Aend's Jongen zul-
lense eten. Kap. 30: 17.

Zo wie zynen Vader / ofte zyne Moeder slaat /
die zal zekerlyk gebood worden. Wie ook zynen
Vader / ofte zyne Moeder bloekt / die zal zekerlyk
gebood worden. Exod. 21: 15, 17.

Hebt gy lust tot Wysshend / zo bewaard de Gebod-
den / ende de Heere zal u deselve berleenen. Want de
breesse des Heeren is Wysshend ende Tugt: ende zyn
welbehagen is Gelobe ende Zagtmoedighend / Zyr.
1: 26, 27.

Die den Heere breesen / en zullen zyne Woorden niet
ongehoozsaam zyn / ende die hem liefhebben / zullen
zyne Wegen bewaren / Kap. 2: 18.

Wie zynen Vader eerd / die versoend zyne Zonden.
Ende wie zynen Moeder eerd / is gelik als die
Schatten bergaderd / Zyr. 3: 3, 4.

Wie zynen Vader verlaat / die is gelik een Gods-
lasteraar / ende wie zyne Moeder tot Loozn ber-
wekt / die is Verbloekt ban den Heere / Kap. 3: 18.

En zyt niet stout met uwe Tonge / ende luy ende
slap in 't Werken. Kap. 4: 34.

Wyn Kind / verkiest de Onderwysingē ban uwe
Jeugd aan / ende tot uwe Gysen Nagren toe zult gy
wysshend binden. Kap. 6: 10.

De Luiaart is te geliken by eenen beslagen Steen /
ende een pgeikh schuyffelt hem upt ober zyne oneere.
Een Luyje is gelik een Koe-drek op den Mist-hoop
wie hem op neemt / schud de hand af / Kap. 22: 1, 2.

Bewend uwen Mond niet tot Zweeren / ende en
gelvend u niet den Heiligen te noemen / Kap. 23: 8.

Wie

Wie den Heere bzeest / die zal zyne Onderwysinge
aan nemen / ende die haar bzoeg tot hem maken /
zullen binden wat haar wel-behaagt / / Vr. 22: 15.

My n Kind / bersoekt uwe Ziele terwopen gy leeft /
ende ziet wat booz haar schadelijk is / ende en geest
het haar niet / Kap. 37: 28.

Pligt der Ouderen tegens hare Kinderen,
om die te Tugtigen ende te Leeren.

Tugtigt uwen Zoon / alffer nog hope is : maar
en berheft uwe Ziele niet / om hem te Ouden /
Prov. 19: 18.

Leerd den Jongen de eerste Beginselen na den eisch
zyns Wegs / als hy ook oud zal geworden zyn / en
zal hy daar van niet afwijken / Kap. 22: 6.

En weerd de Tugt van den Jongen niet : als gy
hem met de Roede zult slaan / en zal hy niet sterben :
Gy zult hem met de Roede slaan / ende zyne Ziele
van de Helle redden / Kap. 23: 13, 14.

Openbare bestraffinge / is beter dan verborgene
liefde. Kap. 27: 5.

De Roede / ende de bestraffinge geest Wysheid :
maar een Kind dat [zig zelven] gelaten is / beschaamt
zyne Moeder : Tugtigt uwen Zoon / ende hy zal u
gerusthend aan doen : ende hy zal uwe Ziele verma-
helpheden geven / Kap. 29: 15, 17.

Hecht gy Kinderen / onderwysst deselve / ende duggt
haren Hals van der Jeugd aan / Zyr. 7: 23.

En verlangt niet na een onnutte menigte van Kin-
deren / nog en verheugt u niet over Godlose Zonen
indien zy vermenigvuldigen / verheugt u over haar
niet / zo de bzeese des Heeren by haar niet en is. Der-

leut op haar leven niet / ende en agt hare menig-
te niet. Want een Begtbeerdige is beter dan [zulke]
Duisent. Ende [t is beter] zonder Kinderen sterben /
dan Godlose Kinderen hebben. Zyr. 16: 1, 2, 3, 4.

Kinderen die in een goed leven worden op-geboed:
die verbergen de slechte af-komste van hare Ouders.
Kinderen die in beragtinge ende ongeschiktheid haar
roemen / die verheffen de Edele af-komste hares
Geslachts / Kap. 22: 7.

Die zynen Zoon lief heeft / die zal de Goeden altyds
aan hem vestigen / op dat hy eyndelyk van hem ver-
heugt worde. Die zynen Zoon tuchtigt / zal over
hem verblyd worden / ende in 't midden der Vermaer-
de Liederen zal hy van hem roemen. Die zynen Zoon
leerd / die zal zyne Opand tot jaloesheid verwek-
ken / ende in tegenwoordigheyt der Vrienden zal hy o-
ber hem blygh zyn. Is zyn Vader gestorven / zo ist
als of hy niet gestorven en ware: want hy heeft na
hem agter gelaten eenen die hem gelikh is / Kap. 30:
1, 2, 3, 4.

Die zynen Zoon afstrijkt / die verdoemt zyne Wonden /
ende op elk roepen worde zyne Angewanden ontroert.
Een ongetemt Daard word wrevelig / ende een on-
gebonden Zoon word moechwillig. Streeld uw' Kind /
ende het zal u verschrikken: speeld met hem / ende
het zal u bedroeven. Lagt niet met hem / op dat u
geen smerte en over come / ende ga ten laastten niet
op uwre Eanden en bytet. En geest hem geen magt
in der Jeugd / ende en oversiet zyne onwetentheden
niet. Blygt hem zynen hals in der Jeugd / ende
preekt zyne Tendenen / verhoopen hy nog een Kind is /
op dat hy niet t' eeniger tyd verhaer zonde / u ongehoor-
zaam / ende uwre Zielen een smerte zo. Onderwyf
uwen Zoon / ende maakt uw' werk van hem / op
dat gy u niet en staet aan zyne ongeregeltheid:
Kap. 30: 7-13.

En geeft uwen Zoon ende Wif / Broeder
ende Vriend geen magt ober u / zo lange gy leeft;
ende en geeft uwe Goederen aan geen ander / op dat
gy niet herouwen hebbeude om deseibe liegheft te smee-
ken. Zo lange als gy nog leeft / ende Wassen in u is /
en geeft u zelven in niemand anders magt ober.
Want het is beter dat de Kinderen u smeeken / dan
dat gy na de handen uwer Zonen giet / Zyr. 35
19, 20, 21.

NEGENDE TRAP.

Leerende , hoe men een Penne wel zal
snyden , houden ende voeren , &c. Als
mede van de Punctiatis , Distinctien van
't Lesen ende Schryven : Mitsga-
ders van de Abreuiation.

De voorgaande Trappes : Van breed
tot breed / in ordre op-geslammte grun-
de / is U L. alles genoegzaam be-
keerd / wat tot de Spel en Leet-konst van
mede is / zo gy onse Onderwijnghe maer wel
hebt vuar genome. Volgt dan nu myn Ne-
gende Trap / die met vege mag genoemt wordes /
De kleyne Schryf-konst , die U L. soe, bee-
ren sey Penne, wel te snyden / te houden en
te voeren / sey fundament en u Letteren wel
te formeeren : ook en vege te Schryuen ende
op dat dese Trap mede mag dienste voer de

geene Die, zig wydert in 's Lesen wijs, coffe-
 nen / om Geschreeven Schriften / als Prioren /
 Contracten en andersints / te lesen / so heb
 ikse met een Geschreeven Schrift laten Bruk-
 ken / te meer om Dasse principalyk van de
 Schryf-kunst handelt / also dat een iegelyk uit
 dit conige Boekken alkerhande soorten van Boe-
 ken en Geschreeven Prioren / perfectelyk kan
 leeren lesen. Ingeelyk verschiede handen-
 leeren Schryuen.

Onderrigtinge , om te leeren een goe-
 de Penne te snyden , ofte te bereyden.

Als men een Penne bereyden wil, en te
 Schryuen / moet men hier weel in acht
 nemen so gy in u Schrift of Letteren die gy in
 's Schryuen maken wilt / 's gy dat gy 's na den
 Linker of Rechterhand draaijen wilt / dat als dan 's
 spits of punt der Penne op die zyde een wadig
 hogen af snyd als 's ander zyde / in dier me-
 gen dat de Penne / daerse 's besyt it u op die
 zyde in 's schryuen wat hebpt : maar so heb
 Schrift hoer, vege moet wesen / getylt men
 meestendeel doet in de Staande Nederland-
 sche / als oek in de Spaansche / Romeinsche
 Florentynsche. / en andere handen / maakt als
 dan dat beyde de spissen / ofte punten der Pen-
 ne / een lang gesneden zyn. Als dan Schry-
 vende / maakt dat gy in een geheel woord een
 lang

lang het zekere ook mag wezen / alle Letterey
van 't Woord aan makhanderen bind / ende met
een treck verbeindet / ende en ligt de Penne
geensints op / voor ende al ter 't Woord ver-
hemelyk sy geschreeven. Dit Doende zal u
Schrift zonder conig twyffel goed wezen.

Maniere om een Penne te voeren of te houden.

De Penne versneden ende wel bereydt syn-
de / moet men die houden eerst met twee
Vingeren. Te wachten / met den Duym ende
den voorste Vinger ; Daar toe dan een weinig
voegende de naast-voegende : te wachten / den
middelste Vinger ; sluytende dese drie Vin-
gers alsoe Eris-hoekts wyse om de Penne ; met
de twee eerste moet men de Penne meest
houden / den middelsten alleenlyk toe huyp
nemende / op dat de Penne u dicht is naster
ter Hand sta. Sy moet ook in 't Schryven
u Vingere recht uyt strecken ; By de middelsten
een weinigen langer noegen als de twee ende-
re : maar zo / dat den middelsten op den vierden
Vinger / half ende half / ende den vierden
op den kleinste Vinger van agter op leune : al-
zo dat de geheele Hand alleenlyk op den klein-
ste Vinger moet steunen of rusten. Dit is
nu van de Penne te synen / ende wel te
houden.

Volgt nu een rechte maniere om wel te lee-
ren Schryven.

Een goede Onderwysinge, om alle Letteren wel te Formeeren, ende te Schryven.

In den eersten moet den Schryver wooten / dat de Lighamen der Letteren een groot moeten syn. De Letteren vordt ofte ruyckant / scheidt Schoofdes of Sesteclets: En sommige Schoofdes en Sesteclets te samen. Onder vordt en ruyckante behouten (a c e m n o r s v w y) en dese maken een groot Lighaam. Onder de Schoofde en Sesteclets / syn sommige vordt ofte dwars / de andere Hoog-vordt Schoofdes of Sesteclets. De vordt en dwars Sesteclets syn dese (b g h k l v z) maar de (f) en de (i) syn Schoofde en Sesteclets te samen. Ende dese moeten begonnen warden om trent de Hoogte van een Letter / vordt het Lighaam der Letteren daar sy by staen / ander van daar af gebidit tot het anderste deel toe. van het Lighaam / ende op waerd / afhaler want vordt van de Schrijver na de Hoogte-hand overgedromd / de Hoogte ten minsten van een Letteren Lighaam.

Ten tweeden / de afhaler en Sesteclets / na haer vordt want / moeten syn zo lang als twee-maal het Lighaam der Letteren / besonder van de dwarsse en vordt / als in de (d) wat vordt de ruyckheid des Lighaams is / namelijk de dwars-trak / die moet zo lange syn als twee-maal de onderste / als in de (p q en i) vordt Sesteclets / en in de (g l en z) Hoog-vordt Sesteclets Letteren.

Ten

Ten Deelen / dese zyn Hoog-voyse Schoofde
en Sijste Letter (hgh) en dese woorden
begonnen recht boven 's Lighaam van de Letter / naar
honde rent of voer-maet, zo hoge als 's Lighaam
van de Slinker hand of na de Regter / als ten
Hooghey / ende van boven weder recht meer: ende
Lighaamen van (bey v) moeten van onder plat /
en day vord op / tegen 's begin van 's Hoofdom getogen
ende besloten werden / ende de (g) onder van der
Regter-hand na de Slinker om getogen worden /
ende de (y) ter contrarie van de Slinker na
de Regter-hand toe.

Ten vierden / de sturende (t) werd getrokken
reuff op dese maniere (-) en als day vord / van
de Regter-hand na de Slinker: Hoogt voyse
ontrent zo hoog op trekkende als 's Lighaam is /
of weinig hoger.

Ten vyften / de (i) word begonnen van boven
het spilt / over dwars na de Slinkerhand toe /
met de hand van de Penne trekkende / en het
Lighaam voort tot beneden toe / met het plat
van de Penne recht onder getrokken: ende is 's
scheidt van 's Lighaam en de Steert / ten
dwars-streepken daar door halende / heel ten / 's
is niet nodig te gebruiken ten dwars-streepken
van 's spilt der (i) want 's gemein gebruik leerd
nu de (i) naar zimpel, van boven tot beneden
met het plat der Penne te brengen zonder on-
der aan enig plat te maken / maar alleenlyk
in 's begin zyn Penne ten wegnig te lichten / en in
's af-

't afrechten sijn Penne sey wegnig is drukkely of
 zwaarder te houden / ende die also getrokken /
 het dwars (-) streepen 't welck Daar Door gehaald
 moet wesen / hoer sijn maken / als gezeyd is.
 Men maakt ook somtyden sey (s) alleenlyk af-
 trekkende als boey / ende onder hoer plas / op
 dese maniere (s) het welck meestendeel geschied
 in 't eynde der Woorden / ende als dan sy ge-
 bruikt men het dwars-streepen niet.

Ten lesten / met desey treck (t) 't welck sey
 (se) is / konnelyk gemaakt wordely (shst) sy
 met d- (e) konnelyk gemaakt wordely dese navolgen-
 de Lettert (acdeoa) met dey treck van (i) wordely
 begounely (iijmnpffrov) also dat die dese drie Let-
 tery (lci) wel maken van / meyne ik vastelyk
 dat hy het gehele d- / p- / c. velk zal konnelyk.

NOTA. Dat d- Lettert is u Schryfely
 zo veel spatie van malckander moet hebben
 dat 'er tusschen beyde sey (i) van staen. Ook
 mede tusschen uwe Woordelyde spatie van sey (o)
 ofte sey hoogstely sey (m) sey waer dat hy in het
 Schryfely konnelyk treck van sey Lettert zoud willyk
 myden: Doort moet uwe Regel zo verre van
 malckander staen als yder Regel breed is / also dat
 d- Lettert van d' sene Regel d'ander niet sy
 roerely / sey sy enige Lettert met gehele lange
 Trekkely waren: Schryft ook u Regel recht /
 Daar wez op tellende zal u Schryft goed sijn.

Volgt van de Punctuatiën, Distinctiën
ofte onderscheidinge der Redenen; in 't
Lefen ende Schryven gebruykelyk.

Nadit allet ons gewesey hebbende, / kan ik
niet nalaten / om u diët te perfecter te
maken in 't Lesen ende Schryven / U L. door
desen Trap te letten al de Distinctiën / Punctu-
atiën / Abreviatiën / die in onsen Nederlandtschen
Gebruik ofte Schryfsien / waar genomen ende in acht
genomen moeten worden / want zo gy perfect ende
goed verstaen wilt Lesen / zo moet gy voor al eerst
weeten / ende in acht nemen waar gy in 't Lesen
moet op houden / ofte rusten / om den zin wel
te verstaen / van 't geene gy leest: anders is al
u lesen te vergeefs / ende zonder begrip van zyn.
Maar in 't Schryven is U L. dit voornamtelijck
nodig te weten. Want indien gy enige Brief
ofte iets anders komt te Schryven / zonder Dis-
tinctiën ofte onderscheidinge der Leden / zonder
niemand uwe meining ten regte konne verstaen
nog begrepen: Daarom heb ik nodig geacht de-
sen Trap der Distinctiën ende Punctuatiën (die
andersint mede by de Leet-konst behoort /) af-
hier by de Schryf-konst te stellen / also men
eerst vast moet kunnen Lesen / al eer men
de kunst der Punctuatiën kan begrepen: maar
in 't Schryven / moet men dit in 't begin nood-
wendiglyck wel weten te maken / sy te
verstaen.

De Punctuatiën zyn dan dese :

1. / Comma of Virgula.
2. ; Punct-Comma of Semi-Colon.
3. : Dubbelde-Punct of Colon.
4. ? Interrogatio of Vraag-teekenen.
5. ! Admiratio of Verwonderings-teekenen.
6. . Punctum, of Punct, of Stippen.
7. () Parenthesis of Tusschen-stellings-teekenen.
8. - Copulatio of t' Zamen-Andingingen.
9. = Divisio of Scheid-teekenen.
10. ' Apostrophus of Apheresis, dat is / Teekenen
van Weg-neminge.

Van de Comma of Virgula. (/)

Dit Teekeny word by de Grieken Comma ge-
noemd / ende by de Latynen Virgula, zyn fi-
guure in de Grieksche ende Latynsche Schryf-
konst is aldus (,) maar in de Hoog en Neder-
duytsche Schrift is 't een schrynt zigt Streephen /
alt hier (/) ende met dit Teekeny worden
onderscheyden de Woorden / Spreuken ende on-
volkomene Redden / die van sonderlyc Materie
sprekende zyn / nochtan niet byten propoost /
in den zelven zin / wat vord uyt kopen. Ende over-
al waar dese Comma of Virgula staat / moet
men een kleyn weznig rusten / en zyn Adem wat
verhalen. Alt by Gemenes. Ik heb in de
Schriftuure van Job gelesen, dat hy hadde veel
Kinderen, veel Rykdommen, veel Ossen, veel
Koeven, veel Schapen, en veel Kalveren, &c.

Van de Punct-Comma of Semi-Colon. (;)

Dit Teekeny word gebruykt om onderscheyd te

waken is den Goden daar de volgende Spreu-
 den van zijn schynen te vallen veranderden / sy
 mochten dienen tot verklaringe sy bevestiginge van
 't geant te wesen is geseyt : beduydende een
 weder of weder-deel van een volkomene zin
 Als by Exempel : Zo zegt de H. E. E. E. ,
 ziet dat ik geboort hebbe , breek ik af , ende
 dat ik geplant hebbe , ruk ik uyt ; zelfs dit
 gantsche Land , &c. Ende waar men vespel
 Punct-Comma , ofte Semi-Colon , Gedrukt p
 ofte Geschreeven vind ; daar moet men syn d'elven
 de helfte langer verhalten / ende rusten / als
 by de (2)

Van de Dubbelde-Punct ofte Colon. (:)

De Dubbelde-Punct , of Colon word gesteld
 nater een vaste zeden / die een halven zin
 maakt ofte een Zin van eenige Zententie daar
 men nog iets by voegen moet om den volkomene
 zin te besluyten ; als by Exempel , Also
 Voer Elia met een Onweder ten Hemel ; Ende
 Elifa zag 't : Ende hy riep : Myn Vader ,
 Myn Vader , Wagen Israëls , ende zyne Ruyte-
 ren , ende hy zag hem niet meer : Ende hy vat-
 tede zyne Kleederen : ende scheurde se in twee
 stukken. Waar men dit Teeken vind , moet
 men een zo lange rusten als by een Comma,
 ende een weinigen langer als by een Semi Colon.

Van de Interrogatio , of Vraag-teeken. (?)

Interrogatio , of het Vraag-teeken / stelt men
 als

als meny ymand een *Quaerredy* stelt / ofte
 ymand iets of wat vraagt : ander woord altoos agter
 de *Quaerreden* gezegend / als by *Exempel* ,
 David riep Abner : Zult gy niet antwoorden
 Abner ? Doe antwoorde Abner : Wie zyt gy
 die tot den Koning roept ? Doe zeyde David
 tot Abner , zyt gy niet een Man ? ende wie is
 u gelyk ? Waaron dan en hebt gy over uwen
 Heere den Koning geen Wagt gehouden !
 Op die *Quaerredy* mag meny zo lange rust
 sey als by *Dez Colon* .

Van de *Admiratio* , of *Teeken der Verwondering* / ofte *Verbaastheyd* . (!)

Het *Teeken van Verwondering* of *Verbaastheyd*
 / moet meny altijd stellen als meny in 't
Schryven een *Leden* voor heeft van *Verwondering* /
Verbaastheyd / *Werschrikking* / of als
 meny enige *Beklagte* doet / als by *Exempel* :
 O ! Hoe ydel zyn de gedagten der Menschen !
 ô Elendig ! die geene , die na de Hoogheden
 der Wereld staan ! die niet en begeeren dan
 Rykdom en Pragt , ende Hoge Staten ! ô !
 Hoe gelukkig is den stand der Armen ! ende der
 geener , die haar Brood eeten in 't Zweet haars
 aangesichts !

Van het *Teeken Punctum* (.)

Punctum , ofte *Puntken* / stelt meny altijd als
 de *Leden* ofte zyn *volkomen* ofte geheel *vol-*
maakt

maakt it ; ende; altz Schryft / zo moet gē
blieft de eerste Letter van het Woord dat er
na volgt met een groote Door-letter / Dat is
een Kapitaal ofte Hoofd-letter maken / Door
dity dat gē met dit Punten de Leden ofte zij
geeft gesloten ; en de andere wederom begunst :
Gē moet ook wooten / dat men alle Officij / ende
alle Namen van Menschen / Sedicij / Lan-
den / Steden / Borpen / Planten / Bomen /
Dingten / Bergen / Riviertē / ende diergelijke
meer / met een Kapitaal ofte Hoofd-letter
met Schryven / Gē voorbeeld : Het is beter een
Beer te ontmoeten , die van zyn Jongen berooft
is ; als een Sot in zynder Sotheyd.

Tusschen-stellings-Teekē / of Parenthesis , ( )

Parenthesis ; it is onse Taale te zeggen een
tusschen-in-stellingē / en word gesteld / Daar
men iets tusschen de Leden wie , in boegen / om
de Materie die te klaarder te doen verstaen /
's welk men sonder dity zyn te krenken / Daar
ook kan upt laten / en word getekend met twee
halve Maandjes / waar van 's eerste halve
Maandje gesteld word in 's beginsel van 's geene
men in steld / die eigendlyk Parenthesis ; word
genaamd : ende het ander in 's eynde / wient
Namen it Conclusio ; ende worden getekend
altut ( ) Exempli gratia : Als Cras Zoon
zag , (dien van Natuuren stom was) dat een
Soldaat zyn Vader wilde doorsteken , &c.

Van de Copulatio, in het Latijn. Hyphon
in 't Griex; en Zamen-knopinge
in 't Duyts. (-)

Copulatio, Is in onse Taale een te Zamen-
knopinge / Sare mede met twee Woorden een
malkander-knoopt / ende word gesteld aldus: by
Exempel. Agtet niemand gelukkig eer dat hy
zyn leven ge-eyndigt heeft. Hier ziet gy u
ge-eyndigt, For dit Woord word gebonden, ende
met dit Teeken te Zamen een malkander tey
heft. Hetgeleyt / Wyn-ranken, Zee-baken,
Spys-offer, Zamen-komste, Schryf-penne,
en Dingelyke meer.

Van het Teeken Divisio. (- of =)

Divisio, Sat it een verdelingte der Syl-
laben / ende dat moet met gebunden als men op
't eynde van een Regel in 't Schryven / een
Woord van malkander moet deyley / door dien
de plaats te kort, veld om het gehele Woord te
volgedey / deilende also 't Woord af met Syl-
laben / en zult als dan na de laatste gelatene
Syllabe hebben het Teeken Voorz. (- of =)

Van het Teeken Apostrophus, (')

Apostrophus, is zo veel te seggen / als een
weg neminge van een Vocale, of zelfskinker /
ende word dit Teeken meest gesteld in deselver
plaats

plaats; Daar die Vocalis, of zelf-klinker is
 weg genomen / ommyt wyzen dat daar een
 Vocalis is uyt gebaten / als in dese Woorden :
 d' Eerste, d' Akker, d' Eeuwige, t' onsent,
 t' uwent, t' allen tyden, &c. (t' welcke d' Apo-
 strophus, moet staan agter de (d') en (t') om
 dat de uytgebaten Vocalis, daar behoort te staan /
 besakende (d') de, ende de (t') tot, gelyk of
 'er (sonde) / de eerste, de Akker, de Eeuwige,
 tot onsent, tot uwent, tot allen tyden, &c.
 Weet ook dat agter de (d') nog (t') geen Apo-
 strophus, en mag komen / 't en sy het volgende
 Woord met een Vocalis begint / gelyk zy in de
 volgende Woorden ziet; want men niet mag Schry-
 ven / d' Heeren, d' Staten, d' Gedeputteerden,
 d' Meester, maar de Heeren, de Staten, de
 Gedeputteerden, de Meester, &c. 't Welck
 poggant by wecke Schryfters geuelyk word mit-
 bruikt; somtydt gebruikt men dit Teeken op een
 ander maniere / ende word als dan een Apherefsis,
 dat is : een meer-af-neminge genaamt / hier word
 als dan het Teeken gesteld door de ('t of 's) also
 de Vocalis, en andere Letteren / aldaer weg ge-
 nommen syn / gelyk zy siet in dese Woorden :
 't was, 't zal, 't welck, 't Volk : 's Morgens,
 's Avonds, 's Nagts, &c. Welhier besakende de
 ('t) het, de ('s) des, als of 'er (sonde) : het is,
 het was, het zal, het welck, het Volk ; des
 Morgens, des Avonds, des Nagts : &c.

Van de Abreviatien , ofte verkortinge der Nederlandsche Woorden en Syllaben.

Aangaande de Abreviatien ofte Verkortinge
der Woorden is 's Schryft / zy in over-
vloed in onse Nederlandsche Taal ; sy zo is die
alre wilde aanvorse : behoeft allest daer toe wel
een Groot-boek : zal dan hier nu slegt enige
af beelden die meest bekend sy in gebruik zy ;
als volgt.

(Sy / word gesteld voor Ende :) Voorz. voor
Voorschreyt (voorn. voor Voornomd ;) Nz.
voor niet ; (nz. voor met ;) Ds. voor dat ; (Hs.
voor het of heyd ;) Sr. voor Seigneur ;
(Mr. voor Meester of Monsieur ;) Kon.
Maj. voor Koninklyke Majesteit ; Princel.
Excell. voor Princelyke Excellencie ;) Sed. voor
Sedaagde ; (Impetr. voor Impetrant ;) Leq.
voor Lequirant of Lequest ; (Triumph. voor
Triumphant ;) Zent. voor Zententie ; (Oblyg.
voor Obligatie ;) sy zo voort.

TIEN-

TIENDE TRAP.

Leerende de eerste Fondamenten van de Reken-konst.

Numeratio, of Tellinge.

Leerde de Getallen noemen en uyt spreken / die
gemaakt worden uyt dese tien Cijfers: na-
meikh: 1/ 2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 7/ 8/ 9/ 0

Cijffer- Getal.	Naam of Waardpe	Gemeen- Getal.	Cijffer- Getal.	Naam of Waardpe	Gemeen- Getal.
1	Een	I	10	Tien	X
2	Twee	ij	11	Elf	xj
3	Drie	iiij	12	Twaalf	xij
4	Vier	iiii	13	Dertien	xiiij
5	Vyf	v	14	Veertien	xiiii
6	Zes	vi	15	Opstien	xv
7	Zeven	vii	16	Zestien	xvi
8	Agt	viii	17	Zeventien	xvii
9	Negen	ix	18	Agtien	xviii
0	Nulla	o	19	Negentien	xix

Cijffer- Getal.	Naam of Waardpe	Gemeen- Getal.	Cijffer- Getal.	Naam of Waardpe	Gemeen- Getal.
20	Twintig	xx	200	Twee-honderd	ijC
30	Dertig	xxx	300	Drie-honderd	iiijC
40	Veertig	xl	400	Vier-honderd	iiiiC
50	Opstig	l	500	Vyf-honderd	vC
60	Zestig	lx	600	Zes-honderd	viC
70	Zeventig	lxx	700	Zeven-hond.	viiC
80	Tachtenig	lxxx	800	Agt-honderd	viiiC
90	Negentig	lxx	900	Negen-hondert	ixC
100	Honderd	C	1000	Duysend	M

Nog op een ander Maniere.

Die zyn Getallen al,
Te noemen niet en weet;
Van Rekening en zal,
Hy geven geen bescheet.

Strallen van enen	1	I
Elfthen	12	xij
Honderden	123	Ic xxij
Duysenden	1234	Im iic xxxiv
Elfen Duysenden	12345	xiiij iiic xlv
Ten veerd Duysenden	123456	Ic xxiiij iiii lvj
Elfthoeren	1234567	Imm iic xxxiiii vc lxxvij
Elfthoeren	12345678	xiiiii iiic xlviii vic lxxviii
Elfthoeren	123456789	Ic xxiiiiiiii iiii lviiii viic lxxxix
Elfthoeren	1234567890	Im iic xxxiiii vc lxxiiii viic xc.
Duysend	96	Zes-en-negentig.
Duysend	374	Drie-honderd Vier-en-zeventig.
Duysend	1639	Een-duysend Zes-honderd Negen-en-berdig.
Duysend	56008	Zes-en-voertig-duysend en agt.
Duysend	307685	Drie-honderd-duysend 7 Duysend 600 en 85.

Additio, ofte Optellinge.

Lerd hoe men verschende Deceelen van Getallen
in een Somma zal brengen,
Als by Exempel; hier ter ziden staan 9 Gul-
den / 5 Gulden / 3 Gulden en 7 Gulden / onder
mathanderen: om die tot een Somma te brengen
zo vezind te werken van anderen 9 / ende zegt
7 ende 3 maakt 10 en 5 maakt 15 en 9 maakt
24 24. Zo is u Somma volmaakt: ende besoot
24 Guld.

24 Guldb. steld die onder de Linie die onder de
 boorzijeben Somma staan : gelijk hier boven
 te zien is.

25 62 34 <hr/> 121	Hier staat nu ter zjden 25 Gulden / 62 Gul. ende 34 Gulden / om dese drie Perceelen in een te brengen / zo begint te werken onder aan de Somma / te weten van de 4 aflopende opwaards / ende zegt / 4 ende 2 maakt 6 en- de 5 maakt 11. Nu moet gu weten dat de Rye van 5 / 2 en 4 enielde Getallen zyn / en de Rye van 2 / 6 en 3 Tienen zyn : daarom steld de 1 van 11 onder de 4 nu behoud gu 1 / teld die met de naaste Rye van on- der op / ende zegt 1 en 3 is 4 ende 6 is 10 ende 2 is 12 / stelt 12 onder de boorz. Somma of die die gu onder de 4 gestelt hebt / zo is dese Somma ook volmaakt / en beiscort 121 Gulden / gelijk gu hier boven ziet.
-----------------------------	---

Guldb.	Stupb.	Den.		Een Koopman geeft upt
476	-- 12	-- 9		476 Guldb. 12 stupb. 9 Den.
779	-- 4	-- 6		nog 779 Guldb. 4 Stupb.
325	-- 5	-- 12		6 Penn. nog 325 Guldb.
345	-- 18	-- 14		5 Stupb. 12 Penn. nog
<hr/>				345 Guldb. 18 Stupb. 14
1927	-- 1	-- 9		Penn. Vrage : Hoe veel

dat hy upt gegeven heeft ? Stelt dese Getallen onder
 malkanderen / gelijck hier te zjden staan. Nu begint
 van de Rechterhand af : zeggende 4 ende 2 is 6 ende
 6 maken 12 ende 9 maken 21 / dan gaat na de vol-
 gende Linie / van dewelcke elk Betal zo veel als 10
 doet / ende zegt 21 en 10 is 31 en 10 is 41. Nu de-
 wyle de Penningen hier mede opgeteld zyn / zo moet
 men geen 41 daar onder stellen / maar ober leggen
 hoe veel Stupbers / (het welke de Naam is van de
 boorzgaande Getallen) dat 41 Penningen maken /

ende men vind 2 Stupbers / ende schieten 9 Penningen ober / die men onder dese opgestelde Linie der Penningen steld / dewyle deseelbe geen heele Stupber en maken / ende de 2 die Stupbers zyn / doet men by de Stupbers / zeggende 2 en 8 maken 10 ende 5 is 15 en 4 is 19 en 2 is 21 en 10 alhooren is 31 ende 10 is 41 / dewelke 2 Gulden ende 1 Stupber maaken / verhalben zet men 1 onder de opgetelde Linie der Stupbers / ende doet 2 by de volgende Linie der Guldens / werket dan als boren : zulks dan de uytgift hier af is / 1927 Gulden 1 Stupber 9 Penningen / als blykt by 't boorschreiben Exempel,

Guld.	Stupb.	Penn.
1348	- -	19 - - 12
2589	- -	7 - - 9
2354	- -	9 - - 8
3409	- -	8 - - 9
<hr/>		
9792	- -	5 - - 6

Guld.	Stupb.	Penn.
75432	- 8 - -	9
32920	- 9 - -	8
5426	- 7 - -	9
34783	- 8 - -	6
<hr/>		
148562	- 14 - -	0

Proeve van Additio.

Maar of het gebeurde dat men twyffelagtig waar / als men zyn Werk volbragt hadde / of dat ymand dagte dat hy hem vergist mogte hebben in 't op tellen / zo kondt gy uwe Somme proeuen : werpende alle de 9 daar uyt / en de Coffers die gy dan ober houdt van de Somme / moet den andere gelyk zyn / die gy uyt den Facit ober houden zult / als gy van gelyken al de 9 daar mede uyt geworpen hebt,

Subtractio, ofte Af-trekkinge.

Dient om het minste Betal van het meeste af te trekken / 't welck gedaan zynde / zo werd het overblyffel de Rest genaamd. Hier zyn vier zaken aan te merken: Eerstelyk de Schuld; ten tweeden / de Betalinge; ten derden de Rest; ten vierden de Proebe.

Schuld	565
Betalinge	431
<hr/>	
Reste	134

Proebe 565

Exempel; Een Kooyman is schuldig 565 Gulden / waar op hy betaald 431 Gulden. Vrage / hoe heel nog de Rest blyft? Om dit te weten moet men booz eerst de Schuld op stellen ende onder deseibe de Betalinge / ende (beginnende aan de Regterhand van onder opwaards) zeggende 1 van 5 blyft 4 / en steld de 4 onder de 1 daar na zegt 3 van 6 blyft 3 / en steld die onder de 3 daar na zegt 4 van 5 blyft 1 / en steld de 1 onder de 4 / Rest dan nog 134 Gulden.

Om nu hier af een Proebe te maken / zo vdeed de Reste 134 met de Betalinge 431 die moeten te zamen weder effen zo heel uyt maken als de bovenste Schuld bedraagt / te weten 565 gelyk yn hier boven ter zoden getekend ziet: Ende dit is de regte Proebe van Subtractie.

	Guld.	Stuph.	Pen.
S.	3456	- 9	-- 8
B.	3345	- 7	-- 5
<hr/>			
R.	III	- 2	-- 3
<hr/>			
P.	3456	- 9	-- 8

	Guld.	Stuph.	Pen.
S.	58542	- 9	- 9
B.	34221	- 4	- 3
<hr/>			
R.	24321	- 5	- 6
<hr/>			
P.	58542	- 9	- 9

Tafel van de Multiplicatio.

Multiplicatio, of Vermenigvuldiging.

Lerd een Betal / door hem zelven / of door eenig
 ander Betal vermenigvuldigen / waar toe no-
 dig is dese volgende Tafel wel vafteigh van lugten
 te hebben.

2 maal	2 is 4 3 - 6 4 - 8 5 - 10 6 - 12 7 - 14 8 - 16 9 - 18	5 maal	5 is 25 6 - 30 7 - 35 8 - 40 9 - 45	12 maal	2 - 24 3 - 36 4 - 48 5 - 60 6 - 72 7 - 84 8 - 96 9 - 108 10 - 120 11 - 132 12 - 144
3 maal	3 is 9 4 - 12 5 - 15 6 - 18 7 - 21 8 - 24 9 - 27	6 maal	6 is 36 7 - 42 8 - 48 9 - 54	16 maal	2 - 32 3 - 48 4 - 64 5 - 80 6 - 96 7 - 112 8 - 128 9 - 144 10 - 160 11 - 176 12 - 192 13 - 208 14 - 224 15 - 240 16 - 256
4 maal	4 is 16 5 - 20 6 - 24 7 - 28 8 - 32 9 - 36	7 maal	7 is 49 8 - 56 9 - 63	8 maal	8 is 64 9 - 72
	9 maal	9 is 81 10 - 90	10 maal	10 - 100	

Met welke Tafel wy dese Crap van de
 Fundamenten der Reken-konst zullen be-
 fluyten / also wy H. N. niet meer als in
 't beginsel der boorz. Konst / vozzens-
 men hebben te onderwysen.

E L F D E T R A P.

Begrippende verscheyden stigtes lyke en Leersame / Wyse-spreuken.

Bemide Ties-hebbers / hier geef ik u nog eens-
ge zeer leersame / stigteynke / ende aandagtige
Verkens in Wyse met verscheyden zooten van Let-
teren gedrukt : om **W. E.** daar door zo veel in het
Tesen ende Schryben van de Wyse-konst (die nu zo
zeet in zwang gaat) mede allengshens te oeffenen:
Zommige der zelver Verkens zomtyds na Schry-
bende / eenige altemets Tiesende ofte ook van duuten
leerende / daar gy van best tot genegen zult zyn :
want de Wyse-konst bermakelyk / zinnelyk / ende door-
dringende is / om de Menschen tot deugden van te
zetten. Hope dat **W. E.** dese myne moeyte ende ar-
beyd niet onaangenaam zal zyn.

Alwaar 't sey Kind maar die u leerd /
Sy houd u hart niet af-geleerd :

Wanneer my zmand leery wy /

Ik maak in 't leery goet Verschey :

Wanneer 't goed is 't goet ik leer /

Laat leery my / 't zy Ruyt of Beer /

Laat leery my / 't zy Wyf of May /

Wanneer ik slegt wat leery dan /

Sie zal / hoe groot of kleyn in schyn /

Delyd sie in myn Meester syn.

Wagt u, Jonge Jeugd, voor 't kwaad,

Of het nu schoon in zwange gaat,

Laat nooyt een Dag ten eynde gaan,

Of gy hebt eerst wat goods gedaan.

**Met u gemoed na boben ziet /
Aght al de Aardsche dingen niet.**

*'t Verstand geoeffend vlytelyk,
Zal worden van Geleerdheyd ryk.
Maar oeffend gy het niet ter deeg,
En laat het leggen luy en leeg,
Zo zal 't vervuulen en op 't lest,
Niet worden dan een Zonden-nest.*

**Wanneer een Meester leerd om Wys /
En 't Kind wel hoord zo word het Wys /
Wanneer men in de Schoole tragt /
Naar Wysheyd die men hoge agt
Zo moet een Meester aan zyn hand /
Zyn Leere passen naar 't Verstand /
De Leerling moet ook aan zyn zo /
Zyn Oren leenen straks daar by :
Wel horen en wel leeren / maakt /
Dat 't Kind aan wyse Wysheyd raakt.**

**Die in haar Jonge Jeugd bekwame Konsten leeren,
Dat zal haar Groene tyd en Gryse Jaren eeren,
Dat is de beste Schat, die t' Huys, en over al,
Haar teet-geld, haar vermaak, haar steunsel we-
zen zal.**

*Als 't ongeluk den Mensch maakt arm, berooyt en blood,
Zo helpt de trouwe Konst haar Meester in den Nood.*

**Wend Jonge Jeugd, het oog van 's Werelds ydel-
heden,
Die by den Mensch voor schoon geagt zyn hier
beneden,
Maar stierd, ô domme Jeugd, daar U de Deugd
gebiet;
Daar zyn geen dingen schoon, dan die men niet
en ziet.**

De Jeugd wilt tot de *Wierde* gaan /
Op dat u goet Gebroek mag staan:
Zo wie niet spaard ter tegter tyd /
Verlooft zy Goed en Honger tyd.

Al wat men na verlies niet weder kan bekomen,
Dient nauw te zyn gespaard, en neerstig waar genomen;
Ziet al wat eeuwig duurt, word in der Tyd gesogt,
De Tyd de nutte Tyd; diend wy te zyn gekogt.

De schaamt omtrent de teere Jeugd /
Dat is een teeken van de Deugd /
Een teeken van een zagten aard /
Als honderd goede dingen baard.

Wellust word gekogt met pyn,
En zal altoos schadelyk zyn.

Bedwing het *Wysken* Jong en teet /
Daar geen bedwang is / is geen eer.

Neemt waar de *Midd'len* u gesonden van den Heet,
God helpt die, die niet luy, hem zelven steld te weer.

Uw' Oog moet mikken op het goed,
Uw' Oor maar voor de Deugd op doet.
De rest laat lopen, en uw' Ziel,
Zal krygen 't geen haar wel beviel.

Een Jonkman buigt hem neer / vernebert zyn
zinnen /
Wanneer de *Wysheid* zels / hem ondertopst van
binnen /
Maar ledig van der *Leer* der *Wysheid* / staat hy
hoog /
Verheft hem zelven stout / en pronkt maar wat
in 't oog.

Hoe

Hoe zalig Leeft en Sterft de Man,
Die hier wel Leeft, en Sterven kan.

Een Nependig Mensch heeft groot gekwael/
Wanneer het gaat zyn Naasten wel.

Die zig laat eer aan doen, meer als 't hem betaamd,
Is weerd geweldig trots, of gek te zyn genaamd.

Och! hoe is den Mensch verblind,
Die alleen zyn Vleesch bemind,
Die de zotte Weereld kiest,
En zyn weerde Ziel verliest.

Betrouwt geen Hypokryt, of Vriend op valsche gronde;
Die anders is in 't Hert, en anders in den Monde,
Van voren is hy wit, en bisd u Vriendschap aan,
Van agteren is hy zwart, vol Haat en Nylt belaan.

Daar en is geen Weg zo kwaad /
Daar de Denge niet door en gaat.

Hoe vold het los geluk, hoe gaan des Weerelds zaken!
't Is Rook, 't is enkel Wind, al wat de Menschen maken,
Haar voorspoed; Eer en Staat, haar hoogst geagte goed,
Gaat schielyk op en neer, gelyk als de Ebb' en Vloed.

In 't straffen God wel langzaam is /
Maar als hy straft / hy straft gewis.

De Zegen Gods maakt Ryk, zyn Oogen voor onse
waken,

Ey wilt dan niet te zeer naar Aardsche Goederen
haken,

Maar zoekt eerst Godes Ryk, en zyn Geragtig-
heyd:

Kost, Kleederen, Drank en Huys, is u dan al
bereyd.

Die

Die Leugen spreekt zo voor als naat,
Word niet geloofte al spreekt hy waar.

Sie hier sey Dumbagt heeft geleerd /
Sie heeft ter roed vanat hy op leerd /
Seey Dumbagt zo gering met doot /
Dat niet hy sey Messen Doet.

Den Geest vergaat 't Verstand verdoet /
Wanneer het niet geoeffend word.

En zegt niet alles wat gy weet,
Nog gelooft niet wat elk uyt meet,
Nog doet niet alles wat gy kond,
Nog lust niet al wat lust u Mond.

Wanneer den angst ons meest Verbaast,
Dan is Gods hulp ons 't allernaast.

Een Avand Semoet laant grote pijn /
Sie voeg doey: Blyd en Droelyd sijn.

Een Dvand die daar knyt / en zal u niet berraden /
Al maakt hy veel gebaar / veel minder zal hy scha-

den /
Maar / die daar zwingt / die zal u krenken onber-

wagt /
En geben u een steek / eer gy het zyt verdragt.

Het leeren word niet in-gedrongen ;
De lust moet wesen in den Jongen.

Zodanig als de Mensch beeft af-geleyd zyn Leden,
Zodanig zal de Mensch voor Godes Oordeel treden,
Zodanig als de Mensch daald neder in het Graf,
Zodanig ryst hy op , in vreugd of Helse-straaf.

Wat

Wat fcherp is in de Mond , dat doet de Spysfe sma-
ken ,

't Is Peper , Zout , Afyn , die goede Zaufe maken ;
Geeft Kinders zoete Koek , en Vrouwen nieuwe
Moft ,

Wat op de Tonge byt is regte Manne-koft.

Wie zoggetoos hem berlaet / dy byftant van zyn
Dzinden /

Die zal hem in der noot / deerlyk bedrogen binden.

Witte Ravens vind men zelden ,

Also zelden vind men trouw ;

Maar die zyn hoop op Gods wil stelden ,

Hadden daar van nooyt berouw.

Het Kind van bofe Geest verbeterd en veraard ,

Na dat de Ouderen tugt , de Roe gebruykt of fpaard.

Wch ! 't is een nietig ding / dat wy hier Schoonheyt
noemen /

Daar op de Meereld ftoft / daar van de Vrouwen
roemen.

Neemt weg een enkel Del / al wat daar onderlept ;

Is niet als bugte ftank en regte bugtigheyt.

't Is alles wel als 't eynde is wel ,

Want 't eynde maakt ook dikwils fpeel.

Al flaapt de Waarheyt voor een tyd ;

Zy word geweekt door Leugens fpyt.

Voor de Menfch is 't ligt te Liegen /
Maar wie fleg oeg bodriegen?

Zo Jonge Luyden wisten 't wel,
En Oude Luyden konden 't Spel,
Geen van hun beyden zouden ooyt;
Zo lang zy leven zyn berooyt.

Wat is van 's Werelds bzeugt / de Jeugd is haast
berdwennen /

En met de snelle Jeugd / gaat ook de bzeugt daar
heen /

En als den korten Dag / ten eynde is gegaan /
Wat bzeugde wat berdziet? het is 'er mee gedaant:

*Een kwalyk opgetrokken Kind,
En is niet beter als een Kind,
De Kinders zyn, of hart of zagt,
Na dat zy worden opgebracht.*

En oordeeld niet, maar 't oordeel schort,
Op dat gy niet Ge-oordeeld word,
Want, met die Maate die gy meet,
Zult gy daar na ook zyn bekeed.

*Op is van Groot en Dyrheid niet /
Sic altyd op syn Eynde leit.*

Den Key word van den Droy allenshemz wyt ge-
geeten /

Het Staal word door de Lugt / en metter tyd
berfleeten /

Al halt den Epken Boom niet jupst den eersten
slag /

Hy breekt zyn steplen Kroon / op 't eynde van
den Dag.

¶

En

*En doet geen kosten wie gy zyt,
Meer als u Winst en Renten lyt.*

Gelyk als Mensch en Mensch verschillen in de Le-
den,

Zo is ook Mensch en Mensch verscheyden in de
Zeden,

Gelyk als Mensch en Mensch verschillen in de
Spys,

Zo heeft ook yder Mensch, een onderscheyden
wys.

*Een Gierigaart die sprak / dat hy veel lieber wonne /
Een Tepel Gouds / als van Verstand een volle
Tonne /*

*Maar een Kunst-liebend Man agt meer in zyn
gemoed.*

*Een druppel Wyshend / als een heele Zee vol
Goed.*

*Tot d' Aard wy al te zaam behoren,
De Doed die komt ons alle by,
Wy worden ongelijk geboren,
Maar in gelykheid sterven wy.*

*Eglaas ! Wat is den Mensch ? een Wind / een
Rook / een Waasem /*

*Een Schaduw zonder Taf / een Damp / een lig-
ten Waasem /*

*Een Mist / een schrale lugt / een teer en nietig
Dat /*

Een brossen Warden-pot / en ik en weet niet wat.

*Al wat begmsel heeft ontfaan,
Dat moet eens tot het eynde gaan,
En wat 'er ooyt geboren was,
Het moet al sterven vroeg of ras.*

Een Vriend, moet om een Vriend, een oud gebrek
verlaten,

Een Vriend moet om een Vriend, zyn eygen we-
sen haten,

En worden als zyn Vriend, een Vriend moet
om een Vriend,

Vrywillig onder staan ook dat hem niet en diend.

't Is een Wys Mensch die kan zien/
Wat hy doen moet / of moet blien/
Maar nog Wiser is de Man/
Die zyn fouten merken kan;
Widerstoft die zonder ngt/
Scheld zyns Naastens Misdaad kwijt.

Wilt gy reysen door het Land,
Hebt Vyf dingen by der hand,
Hebt voor eerst een Ezels-oor,
Dat is, past op u gehoor,
Hebt het Ooge van een Valk,
Dat is let op menig Schalk,
Hebt de Beenen van een Hert,
Ziet dat gy niet gevangen wert,
Hebt dan ook een Verkens-muyl,
Dat is geseyd, onfiet geen vnyl,
Hebt een Kemels-rug: in druk,
Zo treft nu niet, 't Ongeluk.

Bie met de Goedey omme gaat/
En agt ik nooyt myn loven kwaad /
En die met Kwaden Voeg, Verkeerd /
En Gells' is nooyt Door goed ge-eerd.

Die in weelde zyn gewend:
En van droefheid noopt geschend:
Die 't geluk van alle kant:
Dalt gelijk als in de hand/
Dallen dikmaals onder boet:
Dooz haar al te grote Goed:
Al te hoog berheben. Staat:
Dooz zyn zwaart' om leege gaat.

Hey grote Riv , sy niet Daar in,
Hey grote Bende zonder Gem' /
Hey grote Stad / sy weinig Lieg /
Hey grote Bende / sy niet noosiey /
Hey grote Schuur / sy weinig brandy
Hey grote Kop / sy klein verstand.

*Eere die de Wysheyd geeft,
Altyd bloeyd en altyd Leeft,
Die geleerd is en begaafte,
Die zyn Borst met Wysheyd laaft,
Haat, nog hoon, nog lange tyd,
Nooyt zyn Naam of Eer verslyt,
Een Geleerd verstandig Man,
Na de Dood nog Leven kan.*

God en niemand meer te vresen,
Wel doen altyd vrolyk wesen,
Eer aan doen zyn Ov'righeyd:
Leven vroom in stilligheyd,
Buyten dienst van Hof en Kerk,
Vlytig by zyn eygen Werk,
Goed ter nooddrift en geen meer,
Zulk een leven ik begeer.

TWAALF.

TWAALFDE TRAP.

Leerende alderhande Coleuren van Inkt
te maken , ook Goud en Zilver uyt ter
Penne te Schryven , met nog eenige
aardige Zecreten der Penne.

NA booz 't lest ende tot een toe-gift / indien g
N. L. Schryft met eenigerhande Coleuren ber-
tieren wilbet / ende geerne zoudet weten hoe men al-
derhande zoozte van Inkt zoode kunnen maken /
zo heb ik 't meestedeel der Inkten en Coleuren / (u
daar toe nodig) alhier gestelt : Daar en boven op
wat maniere g met Goud en Zilver zult mogen
Schryben / ook mede de Temperatuure tot alle de
Coleuren te maken; Hier by heb ik ook nog eenige
Zecreten der Penne gestelt : alles tot N. L. Oeffe-
ninge / gers / lust / vermaak / ende yzigt.

Om zeer goeden Zwarte Inkt te maken.

Nemt ander-half Pond Regen-water / ende doet
daar in drie Oncen gebroken Galnoten / ende
laat 't zo staan twee Dagen in de Zonne. Dan
doet 'er nog twee Oncen Ongers Koper-rood by / kleyn
gestoten / ende roerd 't wel onder een met een Stok /
ende stel het wederom twee Dagen in de Zonne. Ten
laatsten doet daar nog in een Once Gomme van A-
rabien die zeer klaar is ende kleyn gestoten / met een
Once Banaat-appels-schillen / indien g die bekomen
honde. Dan laat 't een weynig zieden met een zagt
Oyer / ende gietet klaar boven af / dat zult g mogen
bewaren in een Glas ofte Loden Vat / ende 't zal
zeer zwarten ende uyttermaten goeden Inkt wesen.

Een ander maniere, om met der haast
goede Zwarte Inkt te maken.

Gult nemen drie Pinten Wyn / een Vierendeel
van een Pond Galnoten in stukken gebroken /
laatsse zieden in de boorz. Wyn / altyd wel om-roe-
rende / tot dat een derden-deel van den Wyn in-ge-
soden is: Neemt het als dan van 't Oger / ende nog
lauw zynde / doet 'er een Vieren-deel-ponds Koper-
rood in / ende roerd het nog een wyle tids wel / ende
laat het staan tot des anderen daags. Neemt dan
een ander Pot ofte Krupke / daar in go die Inkt wilt
laten / ende roerd hem eerst wel omme / ende zigt hem
door een Doek of Ceems in een ander Pot / ende doet
'er dan en half Onzen Gomme / ende hy zal zeer goed
en zwart zyn.

Om Rode Vermilioenen Inkt te maken.

Nemt Vermilioen / ende wyfstet op eenen Steen
heel fyn / tot dat het geelagtig word / met
schoon Water / ende deselve gewreven zonde / zult go
't zelve Vermilioen leggen in een stuk Kreuts / 't welk
go hol gemaakt zult hebben / daar zal de bogtigheid
in trekken / ende droog zynde / doet 't in een Doekshen:
Als go nu uw Vermilioen besigen wilt / neemt daar
van zo veel go wilt / mengtse met geprepareert klaar
Eije / of wit van een Ey / zo dik als By / laatsse
in de Sonne drogen in een Glas / ende wel getroogt
zonde / doet het in een Doekshen / ende willen de rood
strijpen / mengt meest met Water ende klaar Eije.
Nota. Zo in uwe Hertwe eenige Blaasheis / of Boud-
delkens komen / zo neemt wat Materie uit uwe
Oren / of een Droppelken Osse-galle / of een wegnig
Myrthe doet het in de Hertwe / zo zullen in 't roe-
ren herdwynen.

Een

Een goede maniere om Brasilie te bereyden.

Nemmt een Mengelen goed klaar oud Bier / twee gemeene Romers oud Regen-water / een Romer Wijn-azijn / doet daar in een half Pond Brasilie / drie Loed witten klaren Alluyn / ende een Loed Gummi Traganti-, zied het te zamen op de heefte / ende giet het als dan klaar af / ende behoud het reinelikh dat 'er geen Stof nog duylighed in home / 't word hoe langer hoe schoonder.

Nog een maniere om heel schoon Rood , Bresilie te maken.

Nemmt een Loed Brasilien-hout / kleyn gemalen omtrent zo veel Alluyns / ook gebroken / in een half-pints Potken / ende daar op Regen-water gegoten / tot dat het hout bedekt is / laat het een Nagt wecken / doet 'er dan 's Morgens zo veel Wijn-azijn toe / dat het Potken op drie Dingeren vrest bedekt zo / ziedet dit te zamen / tot dat het vierde-heel ofte meer in-gesoden is / ga zult het dikwils onder 't zieden omroeren / daar na zult ga 't zelven door een Doek zegen / in eenen schonen Pot / stop hem wel dicht / 't zal goede Inkt zyn.

Om schone Blauwe Inkt te maken.

Nemmt wel gesuuberde Smalte / wengtsse met Gou-water / ende dat matig / dat het niet te dik en zo: ende om de proebe daar van te doen / zo maakt een Letter of twee met den Smalte / ende droog zynhe legt 'er een schoon Papier op / wryft dat Papier 't welk op de Letter leyd stg met 'er hand / blyft de Smalte aan 't Papier hangen / zo moet 'er meer Gomme in. Om wel met de dooysz. Smalte te mogen schryben zo moet men een slagge lange Geneebe

Denne hebben. Zo de Smalte brunn word daar te
lange staan / zo giet het Gom-water af / ende doet 'er
klaar Water op / roerd het wel om / ende laatse zinken /
ende giet als dan het Water daar van / tot datse we-
der schoon is / ende als gise wederom besigen wilt
giet 'er Gom-water op als boven.

Om op drierhande maniere Geele Inkt te maken.

Nemt Opriment / ofte Antipigmentum , son
gewezen met klaar Eije getemperd / is
schone Geele Inkt.

Desgelijks Zaffraan met Eijer-dorens ge-
mengt / is goede Geele Inkt.

Item Zaffraan geweeht in bersche klaar Eije / een
Etmaal lang / giet dat geel Epwater in een Potken
ofte Schuipen / ende tempert daar wat bereyde Ma-
sticot in : 't is ook schone Geele Inkt.

Om Groen te maken , daar men mede
Schryven ende Verwen mag.

Nemt Spaans-groen / Litargerium en Quik-
zilber / stamp het al te zaam met Kinder-pis-
se / daar na Schryft / Verst / of Schilderd 'er
mede / ende gy zult een schone Couleur zien ; als
pste het Eimmerand Dierde waar.

Een goede maniere om Goud te bereyden
dat men daar mede Schryven kan.

Nemt opregt Salarmoniac , en zeer bet Gom-
water / dat moet men zo lang wyshen tot dat
het een wit Papken word / ende als dan zal men een
Blad geslagen Goud t'effens nemen / ende dat daar
wel ander wyshen / tot dat het klepnt zy / en als dan
zal men wederom een ander nemen / ende dat ook
also gewezen zynde / wederom een ander / tot dat ook

gy des Gouds genoeg hebt. Nota : Dat het ze'be
Goud wel een Uure gewreven moet worden / neemt
het als dan wel reyn op / ende doet het in een zupber
Glase Schaale / met zeer klaar ende zupber Regen-
water : 't Zelve lauw makende / roer 't als dan met
een zupber Deerken wel onder malhanderen / ende laat
het staan zinken / giet het Water zoetelph af / built het
wederom met schoon Water / ende roerd het omme ;
gy moet het Water zo dikmaals af gieten / ende
wederom versch op gieten / tot dat alle bettigheyd
ende onsupberheyd wel af is : Ende als dan zuldy 't
Goud zoethens met een schoon Penceel in de Schelpe
doen / ende verspreghen 't in de Schelpe / laat het als
dan drogen : als gy 't gebzuphen wilt zult gy klaar
ende dun Gom-water nemen / ende gebzuphen 't zo
het **U. T.** heliest / makende niet meer als gy ban
noden hebt.

Om het fyn Goud te breken , dat men daar mede
Schildert ofte Schryft met Pen of Penceel.

Nemt geslagen Goud / ende vier Druppelen Ho-
nig / mengt 't al te zamen wel / ende doet het in
een Glashaen. Ende als gy 't te werke stellen wilt
zo temperd het met Gom-water / ende 't is gedaan.

Om met Zilver uyt de Penne ofte Penceel
te Schryven.

Wilt gy nu Zilver bereyden / om haer mede uyt
den Penne ofte uyt den Penteelen te schryben /
zo handeld daar mede op deselbe wyse en maniere
als hier vorden van 't Goud gezeyd is / exempt dat gy
in plaats van geslagen Goud-bladen : zult moeten
nemen ; geslagen Zilver-bladen : de rest is alles ge-
lyk als met het Goud.

Om verheven Letters van Goud en Zilver
te maken.

Nemt twee Bollen Look / maaktse wel schoon
ende stootse / ende pers 'er het Sap uyt zo stof
als gy hond. Dan doet 'er in een luttel Inkt / dat het
wart is / ofte een weynig Zaffraan zonder Inkt /
ende schryft daar mede grootagtige Letters / ofte
andere / en laatse drogen. Daar na zo ober-trekse
nog eens / om zo dik te maken als gy die begeert /
en laatse drogen. Als gy u Goud daar op leggen
wilt / zo maakse warm met uwen Vassen / ende
legget daar op uwe Goud-blad / dan bedekt 't terstond
met Catoen ende wybet / zo zal der af gaan dat niet
gebat heeft. Zo doende zal u Werk berguld blyben
en berheben / 't welk zal lustig wesen om te zien.

Om te Schryven dat men niet kan lesen als by Nagt.

Mengt Brandewyn en gestoten Blijm-hout te
zamen / 't welk 's Nagts gliint / ende
schryft daar mede op droog Papier / zo zal men
't niet kunnen lesen als in der Nagt by donker.

Om Letters te Schryven die niet leselyk
zyn , dan tegen het Vyer.

Nemt Salarmoniac, stotet wel klegne / ende zol-
heerd het in 't Water / dan schryft daar mede
wat u beliest op schoon Papier / ende laatet drogen.
Als gy het lesen wilt / houd 't Papier tegen 't Vyer /
ende gy zult 't wel lesen. Ofte heemt Landoen-zap /
ofte van Aijun / wat gy daar mede schryft / en
is niet leselyk dan tegen 't Vyer.

Om Letters en Inkt-vlakken uyt te doen , op 't Papier.

Nemt Salpeter ende Ongers Koper-rood / dan
elk een Pond / Distileert het te zamen. Dan
neemt

neemt een Spongie / ende maakt die nat in dit Wa-
ter / ende wyfst daar mede de Letters / zo zullen zy
terstond uyt gaan. Oste anders neemt Poeder van
wit Been ende Pleyster twee Oncen / wybet wel
klegg / ende mengtse te zamen / ende tempertse dan
met een Doijer van een Ey / ende bestryft daar me-
de u Letters / en laatse also drogen. Dit gedaan
zonde / schryft het of met een Penne-mes / zo zal
't Papier wit blijben,

Een Water dat de Letters terstond eetet van 't Papier.

Nemmt een Pond Ongers Koper-rood / drie
Pond Salpeters / vier Oncen Vermilioen / en-
de vyf Pond Allugn / Roomsche Foulie / stoot dat
te zamen tot Pulver / ende Distileerd het in een
Glase Vat met zagt Oyer / zo zullen 'er af Disti-
leeren twee Waters / het een Wit ende het andere
Groen ; is 't dat gy neemt een luttel van het eerste / leg-
get op een beschreben Blad Papiers / wybende booz is
met een scherpen grabe Doek op de Letters / zy zul-
len terstond af gaan van het Papier / ende 't zal zo
wit wesen als of 'er nooit Inkt op geweest en hadde.
Ten tweeden is 't dat gy het booz-zegde Water
warm maakt / en ober dien damp houd een bescre-
ben Blad Papier / het zal terstond zyn als of het
over tien Jaar te boren geschreben waer.

Om een Poeder te maken , daar men de Inkt-vlak-
ken die op 't Papier gevallen zyn , of ook de Ge-
schreven Letteren , kan uyt het Papier doen.

Nemmt wel gewyden Ceruse / tempertse met
Amandel-melk / en laatse drogen / dan zult gy
ze weder wyben / ende laatse drogen als boven / ende
dat tot zeven reysen. Ende bewaert dit aldus tot Poe-
der

ber gebzagt. Ende als gij 't gebzupken wilt / om de
Plakken op het Geschyft mede upt te doen / neemt
een kleyn Doekken in schoon Water nat gemaakt /
wringt het Water upt / ende spreydet op de plaats daer
gij 't gebzupken wilt / laat 't daar een luttel tyd
op leggen / tot dat 't Papier ende Inkt wel bogtig
daer af geworden zy; daer na neemt 'er dit Doek-
ken wederom af / ende op de Plakken of Letteren dien
gij upt doen wilt / doet een weynig van 't boozzende
Cerus-poeder / ende laat 't also een geheelen Dag
lang leggen. Des anderen daags neemt eenen dro-
gen schonen Doek / ende wryft 'er mede op 't booz-
zende Poeder / het Papier zal der wit af blyven om
daer op te mogen schryben als te horen / ende beter
ook / ende en is het in de eerste reyse 'er nog niet al
upt / zo doet het nog eens / ende gij zult geen ge-
brek aan vinden.

Om Temperatuur of Gom-water te maken , om ver-
scheiden Verwen mede te temperen.

Neeft een Loof Arabische Gom / ende omtrent
een halve grote Root Gommi- Traganti , doet
dit in een zupber Potken of Kopken / giet daar schoon
Regen-water ober / twee vingeren hzeet hoog / laat
het also toe-gedeekt staan vier Dagen lang / dat het
doorzweekt word / daer na neemt een zupber Stok-
ken ende roerd 't wel onder malkanderen / zet het dan
op eenen kleynen gloed / laat het waem worden / maar
niet zieden / gestadig om roerende om de klonten te
doen hzeeken ende versmelten / zyg 't dan door eenen
Linnen-doek / daer na gieter weder zo heel schoon
Water ober / tot dat het zo dik zy als Boom-olje /
doet het dan in een Glase Flessche / wel toe-gestopt
om u temperatuur te bewaren booz stof en buig-
heyd / maar gij moet 't alle Dagen met een Stokken
wel

wel om roeren tot dat de dikte vergaan ende versmol-
 ten is / want de Gomme Traganti, dzyft lange
 boben / al eerse geheel versmolten en veranderd is :
 Indien gy nu bevind datse weder te dik ende te klebe-
 rig is / zo gieter weder klaar Water ober als boren.
 Dese Temperatuure word door oudhond klaar / ende
 de Tragant, zinkt na de grond / zo datse hoe ouder
 hoe beter is / gieter dan een weynig Rose-water in /
 om een goede reuk te behouden. Met dit Tempera-
 tuur-water behoud gy de Derven ligt ende schoon /
 want de Arabische-gom alleen / maakt de Coleuren
 donker ende droebig. Tempereert dan hier mede u-
 we Derven / ende als zy u verdroogen zo hebogtigtse
 weder met een schoon Water : zy zouden anders door
 de Tragant, al te leemig worden : Dog zo gy merkt
 dat u Inkt / of Derve met ter tyd te dun word / als
 dan gieter weder van dese Temperatuure ober / zo
 behoud gy al u Geceleurden Inkten altyd schoon.

Kotte Vragen voor de KLEYNE Kinderen,
Door JACOBUS BORTIUS.

Vrage Wie heeft u geschapen ?
Antw. God. Gen. 1: 1.
Vrage Hoe veel Goden zyn der ?
Antw. Een God. Deut. 6: 4.
Vrage Wie is die God ?
Antw. De Vader / Zoon en He-
 lige Geest / een Godlyk Wesen
 en drie Personen. 1 Joh. 5: 7.
Vrage Hoe heeft God den mensch
 geschapen ?
Antw. Na zyn Beeld / goed en
 opregt. Gen. 1: 2.
Vrage Welk is Gods Beeld ?
Antw. Gerechtigheyt ende He-
 ligheyt. Eph. 4: 24.
Vrage Heeft de Mensch dat
 Beeld nog ?
Antw. Neen / hy heeft het ver-
 lozen door de zonde. Ps. 7: 29.
Vrage Wat is de Zonde ?

Ant. Ongerechtigheyt. 1 Joh. 3: 4.
Vra. Waar nyt kent gy de zonde ?
Antw. Nylt de Wet Gods. Rom.
 7: 20.
Vrage Wat is de Wet Gods ?
Antw. Een regel van ons leven.
 Gal. 3: 12.
Vrage Wat eyscht de Wet Gods
 van ons ?
Ant. God lief te hebben boven al /
 en onze Naasten / als ons zel-
 ven. Matth. 22: 37 / 41.
Vrage Kommen wy dat volko-
 melyk doen ?
Antw. Neen. Spruk. 20: 9.
Vrage Waarom niet ?
Ant. Omdat wy verdroogen zyn. tit.
Vrage Van waar komt die ver-
 droogenheyt ?
Antw. Door Adam. Rom. 5: 12.

Vrage Wat heeft Adam gedaan?
Antw. Van den verboden
Boom gegeten.

Vrage Hoe heet die Boom?

Antw. De Boom der Kennisse
des goeds en quaets. Gen. 2: 9.

Vrage Waarom was dat zonde?

Antw. Om dat God het verbo-
den hadde. Gen. 2: 16/17.

Vrage Waar bleef Adam doe?

Antw. De Engel met een zwaard
jaagde hem uyt het Paradyss.
Gen. 3: 24.

Vrage Welke is de straffe van de
Zonde?

Antw. De Dood en Hel. 1. Thess. 1: 9.

Vrage Wie heeft de Hel gemaakt?

Antw. God de Heere.

Vrage Dooz wien?

Antw. Dooz de gnade Kinderen
en alle godlose Menschen.

Matth. 25: 41.

Vrage Wat zyn quade Kinderen?

Antw. Die haar Ouders / en Mees-
ters ongehoorzam zyn / en
Gods Geboden veragten.

Vrage Wat straffe spijntse in
de Hel?

Antw. Zy blyden in het eeu-
wige Pper. Marc. 9: 48.

Vrage Wilt gy daar zyn?

Antw. Neen: ik waer geerte in
den Hemel.

Vrage Wie zal daar in komen?

Antw. Alle goede Kinderen en
gelovige Menschen. Joh. 5: 29.

Vrage Wat doense daar?

Antw. Zy zingen: Heilig / Hei-
lig / Heilig / is de VEEER
der Heerscharen. Openb. 4: 8.

Vrage Wie zal ons daar brengen?

Antw. Onse Zaligmaker.

Vrage Wie is nu Zaligmaker?

Antw. Jesus Christus. Mat. 1: 21

Antw. Verdienig Persoon is hy?

Antw. God en Mensch. 1. Tim. 2: 5.

Antw. Is hy ook God van een

Wigheyt?

Antw. Ja hy is ook God van een
heyt: eer de Werelt was. Joh. 1: 1.
Antw. Wanneer is hy Mensch ge-
worden?

Antw. In de volheyt des Godes
Gal. 4: 4.

Antw. Uyt wien is hy geboren?

Antw. Uyt de Maget maria. Luc. 2: 7.

Antw. Dooz watse kragt is dat ge-
schied?

Antw. Dooz de kragt des Heil-
igen Geests. Luc. 1: 35.

Antw. Waer mede maakt hy ons zalig?

Antw. Met zyn Lyden ende ster-
ven. 1. Petr. 3: 18.

Antw. Onder wat Water heeft hy
geleiden?

Antw. Onder Pontius Pilatus
Joh. 19: 15.

Antw. Wat dood is hy gestorven?

Antw. De dood des kruces. Joh. 19: 18.

Antw. Dooz wien is hy gestorven?

Antw. Dooz zyn Volk. Matth. 1: 21.

Antw. Wie is zyn Volk?

Antw. alle Gelovige. Joh. 3: 16.

Antw. Waer is geloven?

Antw. Met zyn Hert op God
betrouwen. Heb. 11: 1.

Antw. Is het getoeg dat men zegt
ik gelobe?

Antw. Neen / men moet zigs be-
keren. Matth. 7: 21.

Antw. Waer is bekeren?

Antw. Zyn leven te beteren. Mat. 3: 8.

Antw. Waer in bestaat de betecning?

Antw. In het quaad te laten en
het goed te doen. Jes. 1: 17.

Antw. Rond gy den Hemel daar met
de verdienst?

Antw. Neen / Christus heeftse dooz
ons verdienst. Luc. 17: 20.

Antw. Waer dooz word het Gelobe
versterkt?

Antw. Dooz de Sacramenten.

Antw. Waer is een Sacrament?

Antw. Een Leken en Segel van
God

Antw. De onbekerde Menschenen
 Antw. Van de waarheyt af dwaalen.
 1 Coz. 5: 11.
 vr. maar dooz moet men die af
 souden?
 Antw. Dooz de Sleutelen / des
 Hemelrphs.
 vr. welk zyn de Sleutelen?
 Antw. De verkondinge des
 Doozds en der Kerhelijke tract
 Matth. 16: 19.
 vr. Wat zyn wy schuldig dooz
 onze verlossinge?
 Antw. Dankbaarheid aan God
 Psalm 50: 14.
 vr. Waar in bestaat onse Dank
 baarheyt?
 Ant. In de bekeringe. Ps. 50: 23.
 vr. Van de Menschen hem zels
 den bekeren?
 Antw. Neen / God geeft de beke
 ringeten Leven. Hand. 11: 18.
 vr. Waar dooz werkt hy die?
 Ant. Dooz zyn Geest en Doozds.
 Jhes. 59: 21.
 vr. Welk zyn de vrugten van de
 bekeringe?
 Ant. Goede werken. Tit. 3: 8.
 vr. wat zyn Goede werken?
 Antw. Vaden die God behagen.
 vr. Wat behaagt God?
 Antw. Dat gedaan word npt wa
 ren Gelobe / tot Gods Ecce
 en na zyn Wet. Heb. 11: 6.
 vr. welke is het voornaamsste
 Goede werk?
 Antw. Het Gebed.
 vr. wie moet men aandidden?
 Ant. God alleen. Matth. 4: 10.
 vr. waarom moet men de Heyl
 gen niet aandidden?
 Antw. Om dat haer die Eere
 niet toe en komt. Openb. 19: 10.
 vr. Hoe mderen wy Bidden?
 Antw. Onse Vader die in de
 Hemelen zyt / Ec. Mat. 6: 9.

Antw. De onbekerde Menschenen
 Antw. Van de waarheyt af dwaalen.
 1 Coz. 5: 11.
 vr. maar dooz moet men die af
 souden?
 Antw. Dooz de Sleutelen / des
 Hemelrphs.
 vr. welk zyn de Sleutelen?
 Antw. De verkondinge des
 Doozds en der Kerhelijke tract
 Matth. 16: 19.
 vr. Wat zyn wy schuldig dooz
 onze verlossinge?
 Antw. Dankbaarheid aan God
 Psalm 50: 14.
 vr. Waar in bestaat onse Dank
 baarheyt?
 Ant. In de bekeringe. Ps. 50: 23.
 vr. Van de Menschen hem zels
 den bekeren?
 Antw. Neen / God geeft de beke
 ringeten Leven. Hand. 11: 18.
 vr. Waar dooz werkt hy die?
 Ant. Dooz zyn Geest en Doozds.
 Jhes. 59: 21.
 vr. Welk zyn de vrugten van de
 bekeringe?
 Ant. Goede werken. Tit. 3: 8.
 vr. wat zyn Goede werken?
 Antw. Vaden die God behagen.
 vr. Wat behaagt God?
 Antw. Dat gedaan word npt wa
 ren Gelobe / tot Gods Ecce
 en na zyn Wet. Heb. 11: 6.
 vr. welke is het voornaamsste
 Goede werk?
 Antw. Het Gebed.
 vr. wie moet men aandidden?
 Ant. God alleen. Matth. 4: 10.
 vr. waarom moet men de Heyl
 gen niet aandidden?
 Antw. Om dat haer die Eere
 niet toe en komt. Openb. 19: 10.
 vr. Hoe mderen wy Bidden?
 Antw. Onse Vader die in de
 Hemelen zyt / Ec. Mat. 6: 9.

Korte

Korte Vragen genomen uyt het Nieuwe Testament.

Vrage Wat meent de Heere
Jesuf geboren?
Ant. Te Bethleh'em / Luc. 2: 4. 5.
Vz. Waerom heet hy dan Jesuf
dan Dafareth?
Ant. Om dat hy daar is opgevoed.
Vz. Op wat tyd is hy geboren?
Ant. In de dagen Herodes.
Vz. Hoe wist Herodes dat?
Ant. De Wyfetiupt' Oosten qua-
men het zeggen / Matth. 2: 1/2.
Vrage Waer uyt wisten zy dat?
Antw. Zy hadden zyn Sterre
gezien. Matth. 2: 3.
Vrage Wat dede Herodes doe?
Antw. Hy liet alle de kinderen te
Berhlehem doden / Mat. 2: 16.
Vrage Vode hy den Heere
Chriftum ook?
Antw. Neen / die was geblugt in
Egypten / Matth. 2: 14.
Vrage Hoe oud was hy doe hy de-
gou te Prebiken?
Antw. Dertig jaren / Luc. 3: 23.
Vrage Hoe veel Apostelen had hy?
Antw. Twaalf / Matth. 10: 1.
Vrage Wat Medicijnen vode hy?
Ant. Hy maakte de ziele gezond
en de Vode levend / Mat. 11: 5.
Vrage Waerom voer de Wyf-
Man in de Wel?
Antw. Om dat hy Lasarus niet
en wilde geben van de krum-
keng die van zyn Casel viesen.
Vrage Waer voer Lasarus?
Antw. De Engelen dzoegen hem
in Abrahams schoot / Luc. 16: 22.
Vrage Waer is dat?
Ant. In den Hemel / Mat. 8: 11.
Vrage Wat zeyde Chriftus van
de kinderen?
Antw. Laat de kinderen tot
my komen; want het Koning-
ryke der Hemelen komt haer
toe / Matth. 19: 14.

Vrage Wat zeyt Paulus van de
Giertigheyt?
Antw. Giertigheyt is Afgoderpe
en eeti wotjel van alle kwaan /
Col. 3: 5. 1 Tim. 6: 10.
Vrage Waer mede moeten wy
dan te vreden zyn?
Antw. Met Kost en Nrederen /
Vrage Waerom dat?
Antw. Om dat wy niet in de hee-
relt gebzagt hebben / en wy
zullen daar ook niet vrede-
gen / 1 Tim. 6: 7.
Vrage Wat zeyt hy van de Vron-
haart?
Antw. Datse geen deel hebben in
het Ryke Gods / 1 Cor. 6: 10.
Vrage Wat zeyd Petrus van de
hoeverdige?
Antw. God wederstaat de ho-
veerdige / maar de niedrigen
geeft hy genade / 1 Petr. 5: 5.
Vrage Waer dooz mozt de Vro-
vel verdriven?
Antw. Dooz een vast Gelove.
Vrage Wat zeyd Johannes van
de Werelt?
Antw. Kinderkens hebt de Wer-
relt niet lief / 1 Joh. 2: 15.
Vrage Waer moet men meest
om arbeiden?
Antw. Om de Gypse die niet
vergaat / Joh. 6: 27.
Vrage Wat moet men aldermeest
zochen?
Antw. Het Koningryke Gods.
Vrage Wten moet men meest
vreesen?
Ant. Hem; die Lpf en Ziele kan ver-
derben in de Helle / Mat. 10: 28.
Vrage Waer ober moeten wy
meest verblid zyn?
Antw. Dat onse Namen ge-
schreven zyn in de Hemelen /
Luc. 10: 20.

